

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

«Ένας λαός υψώνεται ήμα
δείξη πώς δε φοβάται την
αλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φυ-
σικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ε΄

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 16 ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΗ 1907

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 274

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΙΔΑΣ. Τι είναι το γλωσσικό ζήτημα.
ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ. Άνταρτης (τέλος).
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΔΙΩΤΗΣ. Τα καλά του χωριού.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Άστειες φοβέρες
» » » Οί Άλυσίδες (δράμα).
ΗΛΙΑΣ ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΔΗΣ. Η «Διάπλαση» και τὰ Ρω-
μιόπουλα.
ΕΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ. Ο «Μικρομέγας» του Βολ-
ταίρου (συνέχεια).
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Σωτήρης Σκίπης.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ. — Η ΚΟΙΝΗ
ΓΝΩΜΗ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΑΣΤΕΙΕΣ ΦΟΒΕΡΕΣ

Τὴν περασμένη Παρασκευή τὴ νύχτα — μὲν
καὶ τὰ μεσάνυχτα — ῥήχθηκε στὸ κουτάκι τοῦ γρα-
φείου μας τὸ ἀκόλουθο τρομαχτικὸ γράμμα, κλει-
σμένο σὲ φάκελλο ἄσπρο πού ἀντὶ πινώγραμμα εἶχε
τὰ ψηφία I. X.

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΝ ΚΟΜΗΤΑΤΟΝ

Ο . ΜΑΥΡΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΑΕΤΟΣ.

Ἡρὸς τὸν Διευθυντὴν τῆς ἐνταῦθα ἐκδι-
δομένης ἐφημερίδος «Νουμάς».

«Ἄν καὶ ἡ προσωπικότης σας δὲν εἶναι τοιαύτη
ὥστε νὰ ἐπιτρέπη ὅπως τὸ Ἡμέτερον Κομητάτον
ἔλθῃ εἰς ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεις πρὸς Ὑμᾶς,
ἐν τούτοις ἐπειδὴ, κατὰ τὰς ἀναμφισβητήτου κύ-
ρους πληροφορίας Ἡμῶν, Σεις ὁ μόνος ἐνταῦθα
συγκεντρῶν τὴν δύναμιν τῶν τε προσώπων καὶ τῶν
ἰσχυρῶν κεφαλαίων — ἡ πατρις των, ἂν καὶ οὐχὶ ὀ-
λιγώτερον γνωστὴ τοῦ σκοποῦ των, διὰ τὴν οὐσίαν
ὅμως ἀδιάφορος — τυγχάνεται (Σημ. τοῦ «Νουμά»
Διὸς τους τὸ ΑΙ τοῦ τυγχάνεται) τῆς ἐξαιρετικῆς
ταύτης προτιμήσεως.

Λοιπὸν !

Τὸ ὡς ἄνω Κομητάτον ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ
συνεδρίᾳ, λαθὼν ὑπ' ὄψει, τὰς ἀνυπολογίστους Ἐ-
θνικὰς ζημίας, ὡς ἐπιφέρει ὁ ἀργυρῶντος «Νουμάς»
καὶ καθ' ὅλου εἰς τὸ ἔθνος, ἰδιαιτέρως ὅμως εἰς τὴν
εὐάλωτον ἀτυχῆ Νεολαίαν τῆς Πατρίδος, δηλητη-
ριαζομένην ἐβδομαδιαίως διὰ τῶν ἐθνοκτόνων, ἐγ-
καληματικῶν, τὸ Μῖδος πρὸς τὴν γλυκεῖαν Πατρίδα
ἐμψυσόντων (ἄλλη ἀνορθογραφία !), τὴν ἀμφιδο-
λίαν πρὸς τὴν Ἰσχύν, τὸ Μεγαλεῖον καὶ τὸ Μέλλον
τῆς Μεγάλῃς Ἡμῶν Πατρίδος ἐμπνεόντων δημο-
διευμάτων.

ΑΠΕΦΑΣΙΣΜΕΝ

«Ὅπως πάσῃ θυσίᾳ Ὑλικῇ τε καὶ ἠθικῇ κατα-
πνίξῃ τὴν Λερναίαν Ὑδραν, τὴν κατεργαζομένην
τὰ Ὀλέθρια.

ΕΨΗΦΙΣΜΕΝ πρὸ παντὸς τὸν ΘΑΝΑΤΟΝ ὙΜΩΝ
(μπρρρρ !...) δι' ἣν περιπτῶσιν ἐντὸς ἐπὶ ἐβδο-
μάδων ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀποφάσεως δὲν θέλε-
τε διακόψῃ πᾶσαν σχέσιν μετὰ τῆς «Ἐκδόσεως»,

τῆς σήμερον ὑφ' Ὑμῶν δῆθεν διευθυνόμενης ἐφημε-
ρίδος ὁ «Νουμάς».

(Σημ. «Νουμά». Τὰ ἀποσιωπητικὰ δικά τους
γιὰ νὰ μᾶς τρομάξουν περσότερο.....).

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΝ ΚΟΜΗΤΑΤΟΝ Ο . ΜΑΥΡΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΑΕΤΟΣ.

«Ἄ δὲν πρόκειται γιὰ καμιὰ φιλικὴ φάρσα, γιὰ-
τί τὸ φοβούμεστε καὶ αὐτό, ἢ γιὰ καμιὰ ἀκρο-μεσο-
τελο-στιχίδα τοῦ κ. Πολ. Δημητρακόπουλου, νὰ τὶ
ἔχουμε νὰπαντήσουμε στὸ τρομαχτικὸ αὐτὸ γράμμα.

α) Χαρήκαμε πού τὸ Κομητάτον τους ἀντὶ νὰν
τὸ βγάλουνε Μιλτιάδῃ ἢ Εὐρυβιάδῃ, τὸ βγάλανε
«Μαῦρο Βυζαντινὸ ἀετὸ» καὶ δειξάνε ἔτσι πὼς οἱ πα-
τριῶτες (γιατὶ πατριῶτες θᾶναι καὶ λόγου τους)
μαζὶ μὲ τὸ Μαραθῶνα ἀρχινήσανε νὰ λογαριάζουν καὶ
τὸ Βυζάντιο.

β) Τὰ ἰσχυρὰ κεφάλαια πού συγκεντρῶνε ἡ Νου-
μάς» εἴμαστε πρόθυμοι νὰν τους τὰ παραδώσουμε νὰν
τὰ ζοδιάσουνε γιὰ τοὺς πατριωτικὸς σκοποὺς τους,
ὅποια ὦρα μᾶς τὰ ζητήσουν.

γ) Ἄφου τὸ Κομητάτον τους ἔγινε γιὰ νὰ σκο-
τώνη, ὅσο νάρθει ἡ σειρά μας, ἔχει νὰ σκοτώσει τό-
σους ἄλλους, ὄχι Βουργάρους, μὰ πατριῶτες σὰν καὶ
τὴν ἀφεντιά τους πού ρεζιλεύουν τὴν πατρίδα μὲ τὰ
τέτια τους καμώματα.

δ) Ὁ «Νουμάς» ὄχι ὕστερ' ἀπὸ ἐφτά, μὰ οὔτε
ὕστερα ἀπὸ ἐκατὸ ἐφτά βδομάδες δὲ θὰ πάψῃ νὰ
βγαίνει, ὥστε ὅ,τι ἔχουμε νὰ κάμουν, ὡς κοπιᾶσουνε
νὰν τὸ κάμουν ἀπὸ τώρα, γιὰ νὰ μὴ χάνουν τὸν
πολύτιμο καιρὸ τους περιμένοντας νὰ περάσουν οἱ ἐ-
φτὰ βδομάδες.

καὶ ε) Ὅποιος φοβερίζει νὰ σκοτώσει, μὲν
νὰ μὴ βάζει τὸνομά του, ἄμα εἶναι ἀναντρος, γιὰ
νὰ μὴν ἔχει μπελλάδες μὲ τὴν Εἰσαγγελία· μὰ ὁ-
ποῖος βρίζει γράφοντας ἀνόνημα σὲ ἄλλονε ἀ ἢ προ-
σωπικότης σας εἶναι τοιαύτη ὥστε δὲν μᾶς ἐπιτρέπει
νὰ ἔλθωμεν εἰς ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεις πρὸς
Ὑμᾶς, ὅποιος γράφει τέτια βαριά λόγια καὶ δὲν
τὰ ὑπογράφει, δὲν εἶναι μονάχα ἀναντρος· εἶναι καὶ
ἄτιμος.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Οἱ Ἕλληνες οἱ καλλίτεροι, οἱ πῖο ζουμεροὶ οἱ πῖο
ζωντανοὶ εἶναι ὅλοι τους δημοτικιστῆς, ἢ εἶναι ἐτοι-
μοὶ νὰ δεχτοῦνε τὴ δημοτικὴ. Τὶ πάει νὰ πῆ αὐτό;
Μήπως τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ δὲν εἶναι μόνον γλωσ-
σικὸ;

Μὲ τὸ νὰ πληθαίνουν κάθε ὦρα οἱ δημοτικιστῆς
μήπως σημαίνει πὼς σιγὰ σιγὰ ἀλλάζει τὸ μυαλὸ
τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀρχίζει καὶ νοιώθε πράματα πού
δὲν τὰ ἐνοιώθε πρὶν;

Τί γίνεται;

Οἱ Ἕλληνες μέρα μὲ τὴν ἡμέρα γίνονται πραγ-
ματικώτεροι, πῖο σύμφωνοι μὲ τὸν ἑαυτὸ τους τὸν
ἀληθινὸ τὸν τωρινὸ. Ἐσπετιοῦνται καὶ ξελευτεροῦν-
ται ἀπὸ μαρικές βαρεῖες σκλαβιές, ἀπὸ σιδερένιες φο-
ρεσιές πού τους κάθισε ὁ φιλελληνισμὸς τῶν ξένων, ἢ
ἀρχαιομανία τῶν γραμματισμένων, καὶ ὁ βυζαντινισμὸς
τῶν Φαναριωτῶν — λαϊκῶν καὶ παπάδων.

Οἱ Φιλέλληνες καὶ οἱ γραμματισμένοι μᾶς εἶπαν
πὼς εἴμαστε Περικλῆδες, Θεμιστοκλῆδες, Σωκράτη-
δες, Ἀριστοτέλῃδες καὶ Σοφοκλῆδες. Μᾶς μασκαρε-
ψαν μὲ κρήνη καὶ περικεφαλαίες, μὲ δόρατα, σάν-
ταλα, χιτῶνες θώρακες — ὅλα χάρτινα καὶ ξύλινα,
χρυσωμένα μὲ χρυσόχαρτα κολλημένα. — Ἀπὸ τὴν
ἄλλη μεριά ἢ πρᾶδιση καὶ οἱ Φαναριῶτες ἐνεργού-
σαν. Αὐτοὶ πάλι ἔλεγαν «Θὰ πάρουμε τὴν Πόλῃ»,
«ὁ μαρμαρωμένος Βασιλεὺς καὶ ἡ κόκκινη μηλιά», «ἡ
Ἁγία Σοφία» τὸ βυζαντινὸ κράτος — ἢ Μεγάλῃ
Ἰδέα.

Οἱ Φιλέλληνες καὶ οἱ γραμματισμένοι Ρωμοὶ ἔ-
πλασαν καὶ τὴν ἀντίληψη τῆς μικρῆς Ἑλλάδας, ἐ-
κείνην πού ἔχουν οἱ Ἑλλαδικοὶ σήμερα, τοποθέτη-
σαν τὴν τωρινὴ Ἑλλάδα ἐπάνω στὴν κλασικὴ Ἑλ-
λάδα καὶ εἶπαν «Τὰ σύνορά της θὰ εἶναι καὶ σύνο-
ρά σας, γιὰ νὰ εἶναι ἡ εἰκόνα σας πανομοιότυπη».
Ἡ βυζαντινὴ παράδοσις πάλι, ἔφτετασε τὴ φαντα-
σία μᾶς πού μὲγάλῃς Ἑλλάδας μὲ κέντρο τὴν
Πόλῃ — ξαναδημιούργησε καὶ ἀνάστησε τὴ βυζαντινὴ
αὐτοκρατορία στὰ κεφάλαια τῶν Ἑλλήνων.

Ὅλ' αὐτὰ πέφτουνε τώρα, γκρεμίζονται. Μὲ
τὴν ἐλευσινότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους πού μᾶς
ἔκαμε κορόιδο, χάσαμε τὴν πίστη μας σ' αὐτὰ πού
μᾶς ἔλεγαν οἱ Φιλέλληνες, οἱ Γραμματισμένοι καὶ
οἱ Φαναριῶτες, καὶ μαζὶ χάσαμε σκεδὸν καὶ τὴν
πίστη στὸν ἑαυτὸ μας, στὴ δύναμιν τῆς φυλῆς μας.
Αὐτὸ τὸ τελευταῖο εἶναι κακὸ μεγάλο, μὰ εἶναι ἡ
φυσικὴ ἀντίδρασις. Πρέπει νὰ περάσῃ.

Καὶ τώρα καθένας ἀγάλλῃ ἀγάλλῃ ξυπνὰ καὶ λέει:

«Ὅσα μᾶς εἶπαν εἶναι λοιπὸν ψευτιές, θέλου-
με μῆς ἀλήθεια. Οἱ Φιλέλληνες, οἱ Δασκαλογραμ-
ματισμένοι, καὶ οἱ Φαναριῶτες εἶπανε ψέματα στοὺς
γονιούς μας καὶ ἐπειδὴ εἶταν ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι,
τούς ἐπίστεψαν. Μὰ μῆς πιά δὲ θέλουμε νὰ γελιοῦ-
μαστε. Πού εἶναι ἡ ἀλήθεια; Δὲν εἴμαστε Περικλῆ-
δες, Σοφοκλῆδες καὶ Σωκράτηδες, κάτω οἱ χάρτι-
νες περικεφαλαίες καὶ τὰ ξύλινα δόρατα. Αὐτὰ εἶ-
ναι ψευτιές. Δὲ θὰ πάρουμε τὴν Πόλῃ, πέθανε ὁ
μαρμαρωμένος Βασιλεὺς. Μῆς εἴμαστε μικροὶ, ἀνά-
ξι, τιποτένιοι [ὑπερβολή]. Ἐλα, ὡς πιάσουμε νὰ
δοῦμε τί ἔχουμε καὶ δὲν ἔχουμε. Ἡ ἀρχαία γλώσσα
δὲν ὑπάρχει, εἶναι ψέμα. Τὸ σχολεῖο πού μᾶς μα-
θαίνει πὼς ὑπάρχει, λέει ψέματα. Ἐπειτα τὸ σκο-
λεῖο ὅλο θεωρεῖς μᾶς διδάσχει, ἐνῶ μῆς θέλουμε
πραγματικότητες, θετικὰ, πραγματικὰ πράματα. Νὰ
κάνουμε πρέπει σχολεῖα πραγματικὰ, ἐμπορικὰ, ἐπαγ-
γελματικὰ πού δὲ θὰ μᾶς μαθίουν ἀχρηστες γνώ-

σεσ. Ούτε καιρό γι' αυτές έχουμε, ούτε όρεξη. Ο κόπος μας ως πάλι άλλου. Γλώσσα θα μεταχειριζόμαστε αυτή που έχουμε και μιλούμε. Αυτή μας σώνει, άλλη δε χρειαζόμαστε. "Ο,τι κι αν θέλουμε να πούμε, μ' αυτή θα το λέμε. "Οποιος λέει πως μ'αυτή χρειαζεται άλλη γλώσσα καλλίτερη, λέει ψέματα. Το κράτος δε θα προκόψει με τα σχολεία και ταρχαία γράμματα. Με το να λέμε και να ξαναλέμε πως ο Περικλής ήταν παπούλης μας και πως ήτανε μεγάλος άνθρωπος, δεν πάει να πη πως και μεις είμαστε ή γινήκαμε μεγάλοι. Το κράτος θέλει στρατό και στόλο. Τ'άλλα όλα είναι κουρουφέζαλα. Ναί, η Μεγάλη Ίδεια είναι φαντασία και γι' αυτό έπεσε στην υπόληψή μας, αλλά βέβαια μένει η πραγματικότητα ότι πολλά έλληνικά χώματα είναι σκλαβωμένα στον Τούρκο και πρέπει να ξεσκλαβωθούν και να ενώσουν με τη μικρή Ελλάδα. Γιατί ούτε η κλασική Ελλάδα με τα κλασικά της σύνορα (που τα φύλαγε σαν Κέρβερος ο στενόμυαλος Δημοσθένης) είναι κανένα πρότυπο για τη σημερινή Ελλάδα, ούτε πάλι η απέραντη βυζαντινή αυτοκρατορία με τα άγκυρισητα έθνη της μπορεί να γίνει παράδειγμα για μια τωρινή Ελλάδα. Η δική μας ή τωρινή Ελλάδα θέλει σύνορα εκεί που τελειώνει η Ελληνική φυλή. Για να φτειαιτή η Ελλάδα αυτή χρειάζεται να δουλέψουμε. Η έλευτερία δεν πέφτει από τον ουρανό σαν το μάνα. Τι περιμένουμε; Από τώρα πρέπει να αρχίσουμε να δουλεύουμε, δούλοι κι έλευτεροι, για να ενώθι ή φυλή μας σ' ένα κράτος. Μά και οι νόμοι και τα συστήματα που μ'αυτή φέρτωσαν έμας τους Έλλαδίτες, οι πρώτοι και οι κατοπινοί μας νομοθέτες — νομοθέτες θεότυφοι — είναι στραβά κι άναποδα. Σύντριψαν την αυτοδιοίκηση που υπαρχε χιλιάδες χρόνια και μ'αυτή έντυσαν με ρούχα που δέ μ'αυτή έρχονται. Για, ως άνοιζουμε τα μάτια μας να δούμε. Όταν ήρθαν και μ'αυτή πλάκωσαν οι βυζαντινοί κι άλλοι νόμοι, τί είχαμε; Είχαμε κοινότητες και τοπική αυτοδιοίκηση. "Ας δοκιμάσουμε, τώρα που άνοιξαμε τα μάτια μας να ξαναφτιάσουμε κείνο που έτσι αστόχαστα κλωστοπατήσαμε τότε. "Ας άφήσουμε να ξαναφτερώσουν μονάχες τους οι κοινότητες....»

Και έτσι και σ'όλα τ'άλλα. Η γλωσσική άλλαγή φέρνει κι άλλα κρυφά κουσούρια — χρυσά κι άτιμητα κουσούρια — σ' όποιον την παθαίνει. Η δημοτική γλώσσα είναι μιάν άρρώστια — χρυσή και άξιαγάπητη άρρώστια — που δεν έρχεται μονάχην, παρά φέρνει μαζί της χιλια μύρια καλά, σέρνει σωρούς κι άρμαθιές τις ιδέες, τις αντίληψεις, τα φώτα, τις σκέψεις, τα αισθήματα — κινούργια, δροσερά, άνοιξιάτικα και τί έμορφα! Τέτοια είναι που μόνο να τα συγκρίνεις με τους σωρούς και τους μεγαλόπρεπους όγκους της άρχαιοπρεπείας των περασμένων γενεών, άμέσως διαγώνεις πως τούτα είναι ψόφια, ενώ τα σημερινά είναι ζωντανά. Και άγθέλει ρώτη

μα τί είναι καλλίτερο απ' τα δύο, ή ζωή για ή νέκρα, ως βρεθή κανείς να πη πως καλλίτερον έχει τη νέκρα, την άρχαιοπρεπεία, κι ως έρθει εδώ μπροστά μου να το μολογήσει — να τον ονομάσω εϋτύς και ήσυχα ήσυχα «Ψοφίμ!»

Νά πως το γλωσσικό ζήτημα δεν είναι ξερά ξερά γλωσσικό ζήτημα, παρά είναι κοινωνικό ζήτημα.

Πιστεύω πως οι άνθρωποι που θα πρωτοστατήσουν στο έθνος μας, σέ τούτη τη γενιά — δηλαδή στη γενιά που φύτρωσε ύστερα από το 97 — θα είναι όλοι ή δημοτικιστές δηλωμένοι, ή έτοιμοι για να δεχτούν τη ζωντανή, τη δημοτική γλώσσα.

26 τού Νοέμβρη 1907.

ΙΔΑΣ

ΑΠΟ ΠΑΛΙΑ ΣΕΡΤΑΡΙΑ

ΤΗ ΚΑΛΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Σάν άρχισα να πρωτομελετώ τη ζωή του χωριού, και να πρωτοθαμάζω τους θησαυρούς του, είπα: "Ανόητοι έμεις οι ρωμοί. Τόσα καλά νάχουμε στους κάμπους και στα βουνά μας, και να μ'ην ταξιδεύουμε κάθε λίγο να τα χαρούμε κι από κοντά. Δίχως άλλο να την κάμω εγώ την άρχή.

Και παίρνω μουλάρι με καλόν άγωγιάτη και ξεκινώ κατά το νοτιμώτερο το χωριό, ως τέσσερεις ώρες δρόμο από τη χώρα.

Άληθινά ποίημα οι τέσσερεις εκείνες ώρες. Οι λόγγοι με τα τρυφερόκλινα δοντριά και με τις άστειρεντες ρεματιές κάτω στο βάθος, τάσώπαστα τα πουλιά, τα κοπάδια γύρω στα όρη με τα κουνούρια, τα χωριατόπουλα κι οι χωριατοπούλες που δουλεύανε όπου έβλεπες χωράφι κι άμπέλι, κατόπι πάλι τήγρια τα δάση με τα βαριοστέναχτα πέφκα, όλ' αυτά σε μαγεύανε, σε λωλαίνανε σ' έκαμναν και ζητούσες Νεράιδες, Αρνάδες, όλες τις θεότητες του παλιού και του νέου κόσμου, και με την άλήθεια τις έβλεπες, τόσο φλογώνουνταν ή φαντασία με τις άπάρθενες εκείνες φυσικές όμορφιές.

"Υστερ" από τέτοιο ψυχικό πανηγύρι, την ώρα δεν έβλεπα να μπώ και στο βλογημένο το χωριό, να βρω την άπλότητα, την καταδεξιά, την καιωσότη, τις χίλιες άρετιές που άνθοβολούνε στα χωριά, να πάω στον Προεστό να μου άνοιξη την άγκαλιά του και να με πάρη στάρχοντικό του, να μου στρώση τα καλλίτερα του τραπέζια, να μου φέρη τα πιο σπάνια φαγώσιμα και γλυκά, να μου άνοιξη το πιο παλιό του κρασί, ως και τα παιχνίδια να μου φέρη το βράδυ,

έπειτα να στολιστούν κι οι κοπέλλες και να στήσουν χορό μαζί με τους καλούς τους, — τάνιστοροόσα όλα αυτά και πήγαινα να μεθήσω από τη χαρά μου, που εϋτύχισα τέλος νάρθω και ναπολάρω τέτοια καλά στην πατρίδα τους μέσα, ζωντανά σαν τα ψάρια στη θάλασσα, κι όχι πλαστά και ζουγραφιστά καθώς τα βλέπουμε στα δηγήματα μέσα.

Κι άπάνω σ' αυτά τα όνειριάσματα, φτάνουμε στο χωριό την άκρη και μπαίνουμε μέσα, ώρα μεσημέρι.

Είτον Άπρίλης μήνας, κι έβρεξε, λέει, πολύ βαριά τις προάλλες.

Τ'όβλεπα πως έβρεξε δυνατά. Το πετάμι που χωρίζει σε δύο το χωριό ήτανε θολό και μεγάλο. Κατά το μέρος μάλιστα ποδπρεπε να περάσω είτον τόσο ξαπλωμένα τα νερά, που κατανοούσε πιά λίμνη. Άλήθεια πως είχε γιοφύρι παρακάτω, με έμεις από γιοφύρι άνάγκη δεν είχαμε. Βλέπεις, ορητά τα νερά. "Ετσι μ'αυτή είπανε μερικές χωριανές που στεκότανε στις πόρτες τους, και με μ'αυτή κοιτάζανε, με βλέπόνταν άνάμεσά τους σαν παράξενα. Θάλεγα μ'αυτή ορίκι, μόνο που το γιούριζα από τις περιγραφές που διάβασι πως μαριολιές στα χωριά με τους ξένους δεν έχει, εκεί άλλο από φιλοξενία δεν ξέρουν. Κεντ'ό λοιπόν το μουλάρι, κι ίσια μέσα στο νερό. "Ο άγωγιάτης μου, άνάγκη να μπή στο νερό δεν είχε αυτός, σκόλωσε από κίτι τειχιά στο πλάγι και πέρασε, και πρι να διαβώ εγώ από το μου το μουλάρι, ούτως στεκότανε από την άλλη μεριά και με πρόσμενε. "Αξάφνα όμως σταματάει το μουλάρι, και δε θέλει να πήη μπρός.

Του δίνο με τη βέργα, με το ζώ, φρονιμώτερο από μένα, γυρίζει σιγά σιγά και κάμνει να κόψη βόλτα. Άρχιούνε τότε γέλοια και φωνές μέσα στη γειτονιά. Σά να με τρώμαξαν αυτές οι φωνές. Συνέχρηνα νοιώθω και πως γυρίζοντας το μουλάρι δεν πατούσε στη γης, παρά κολυμπούσε!

Φρόνιμο μουλαράκι μου! "Υστερ" από τις βεργιές ποδφαγες, δεν άλλαξες γνώμη παρά πήγες κατά το νερό σαν κεφάλι και με γλέτωσες, αν όχι από πνίξιμο, δίχως άλλο από παράκαιρο λουτρό κι από πούντα.

Κι ο άγωγιάτης; Πήδηξε ο δύστηνος μες στο νερό, κι ήρθε κι αυτός κολυμπώντας να με γλυτώση. Τότες δά σκόασαν στα γέλοια οι άθώες μου οι χωριατοπούλες!

Μ' έβρωλε δέω το μουλαράκι και στάθηκε στον

ΑΝΤΑΡΤΗΣ*)

(άπόσπασμα)

"Ο γιατρός του τάγματος, κοντόχοντρος, μισόκοπος άντρας, παρουσιάσθηκε άξαφνα κι έκοψε τη συνέχεια του λοχαγού.

"Έλα, γιατρέ" του φώναζε, άνασηκωνόμενος με προσδοκία ο τελευταίος, αμ'αυτή φέρνεις τίποτα χαμπέρια;

"Τί να σ'αυτή φέρω!" άπάντησε σαν άδιάφορα ο γιατρός.

"Ο ταγματάρχης μας τί λέει; Έμαθε τίποτα; Άκού που πολεμάνε;"

"Ένα σουφρωμα των χειλιών, που παρκμόρφωσε

σε όψη έσθου το μαυρειδερό, άπλυτο κι άχτένιστο πρόσωπο του γιατρού, έδωσε την άπάντηση.

"Κ' οι λαβωμένοι σου τί κάνουν;" έξακολούθησε ο Βουλοδής με χαμόγελο.

"Μου σώθηκε το ρετινιόλαδο και το κινίνο. Οι μισοί μ'όρχουνται γι' έρωστοι. Άλλου πονεί ή κοιλια, άλλος έχει θερμή, άπάντησε ο γιατρός με κάποια άγανάκτηση.

"Ο Βουλοδής κούνησε το κεφάλι.

"Κι αυτοί τί να σου κάμουν!" είπε, ρίχνοντας ματιά στον Παύλο.

"Η άγρόπνια κι ή ξερή γαλέτα. Σίδερα, γιατρέ, δεν είναι. Τρεις μέρες στα προχώματα, χωρίς ν'άλλάζουν. "Ηθελα ν'άξερα τί κάνει πίσω τόσο άσκέρι;"

"Μά νάτανε νησιώτες κάνε!" έξακολούθησε ο γιατρός, άγανακτώντας πάντα. "Σέ Ρουμελιώτες δεν άπάντησε κανείς τέτοια δειλία...;"

Νέκ δημοροντία άκούσθη άπόμακρα: ο γιατρός, που ως τώρα έστεκε όρθιος, ο μισός έξω από τον προμαχώνα του λοχαγού, έσκυψε να χωθή όλος μέσα.

"Πέστε τα με τον ξάδερφό μου έδω ήρθε κι αυτός από την ξενιτιά να πολεμήση. Έγώ πάω μια στιγμή άπάνω, να ιδώ τί γίνεται", είπε κι έσηκώθη

ο λοχαγός. "Θά πω του σιτιστή, Παύλο, να σου δώση ρουσέκια", έπροσέθεσε και βγήκε απ' τον κρυψώνα του.

Μά δεν έπρόφτασε να κάμη πολλά βήματα, όταν ένας έφεδρος άνθυπολοχαγός τον έσταμάτησε.

"Νά, αυτός μου κάνει τις δημοροντιές", είπε ο Βουλοδής, γυρίζοντας στον Παύλο.

"Κύριε λοχαγέ, τον δέοκφε, γοργανασιώνοντας ο νεαρός άξιωματικός του, φοβόμαι οι Τούσκοι θα μ'αυτή ύπερφαλαγγίσουν το άριστερό μας. "Ετσικατάλαβα από τη διεύθυνση των πυρών τους" γι' αυτό διαταξα προς αυτό το μέρος συχνές δημοροντιές. Πρέπει να ένισχυθι το άριστερό μας κι ένα τμήμα να καταλάβη ενν προκεχωρημένο εκεί σημείο."

"Με τί να ένισχυθι το άριστερό μας και το δεξιο μας και που να βρεθι το τμήμα, παιδί μου; Άπ' το βράχο να το κόψουμε;" Έλεκ, πάμε μαζί στον ταγματάρχη, άπάντησε ήρεμα ο λοχαγός.

"Έμεις παχύνουμε!" πεταχθηκε ο Παύλος κι έσηκώθη.

"Πότοι είσαστε;" έρώτησε ο άνθυπολοχαγός.

"Δεκάξη." "Ο Βουλοδής ψωμογέλασε. "Στάσου να πάρης πρώτα τα ρουσέκια", είπε

*) Κοίταξε φύλλα 272 και 273.

δχο τοῦ ποταμοῦ προσμένοντας ἦσαν τὴν προσταγή μου. Ἦρθε κι ὁ ἀγωγιάτης μουσικίδι, καὶ σέρνοντας τὸ ζῶ ἀπὸ τὸ καπίστρι, ζητοῦσε νὰ τὸ φέρῃ ἀπὸ τὸ γιοφύρι, νὰ περάσουμε ἀπ' ἐκεῖ.

— Στάσου, τοῦ λέω τοῦ ἀγωγιάτη. Πάμε πίσω στὸν κάμπο. Ἐκεῖ, κοντὰ στὴν κρύα Βρύση καθίζουμε καὶ τραῦμε, καὶ στεγνώνεις κ' ἐσύ. Ἐπειτα τραβοῦμε πίσω στὴ χώρα. Τὴ γλύκα τοῦ χωριοῦ τὴν εἶδα καὶ τὴν ἔχρηκα.

(1894)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΑΛΥΣΙΔΕΣ

Δράμα με τρία μέρη.

Χαρισμένο

τοῦ ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗ

τοῦ ἀκούραστου χαλκιά

ποῦ χτυπάει ἀλύπητα

μὲ τὴ βαριά του

τις λογῆς Ρωμαϊκὲς ἀλυσίδες.

ΠΡΩΤΟΛΟΓΑ

Ἀὐτὸ βλέπω τὴν ἀντήκη νὰ κουβεντιάσω πλατιά μὲ τοὺς ἀναγνώστες μου, ξηρώνοντας τοὺς τὸ σκοπὸ καὶ τὸν τρόπο τῆς δουλειᾶς μου. Ὅ,τι εἶχα νὰ πῶ πάνου σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, τὸ εἶπα, θαρρῶ, στὰ πρωτόλογα τῶν ἄλλων ἔργων μου καὶ εἶπαν τίς «Ἀλυσίδες» τίς χαρακτηρίζω, ὅπως καὶ εἶναι, σὰ συνέχεια τῶ «Ζωντανῶν καὶ Πεθαμένων» καὶ τοῦ «Ἀσωτου», νομίζω πὼς εἶναι ὀλωσδιόλου περιττὸ νὰ ξαναπῶ πράγματα εἰπωμένα πιά. Ἐπειτα, καὶ ἂν εἶχ' ἄκομα κέφι νὰ ξαναγυρίσω στὸ ζήτημ' αὐτὸ ποῦ τόσο μὲ τραβᾶει καὶ τόσο μοῦχει ἀλωσοδεῖσι τὴ σκέψη, τὸ νιώθω πὼς δὲν ἔχω νὰ πῶ τίποτα πρωτότυπο ἕστερ' ἀπὸ τὴ σοφὴ μελέτη τοῦ Παλαμᾶ «Γιὰ τὸ δράμα, ὄχι γιὰ τὸ θέατρο» (1), ἕστερα δηλ. ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ αὐτὸ Βαγγέλιο τῆς Ρωμαϊκῆς δραματικῆς τέχνης, ποῦ πρέπει κάθε νέος, εἴταν καταπιάνεται νὰ γράψῃ δράμα, νὰν τὸ μελετᾷ καὶ νὰν τὸ καλοχωνεῖ καὶ ποῦ πρέπει κάθε καλοσυνείδητος κριτικὸς (δὲ μιλῶ γιὰ μερικὸς ἄκριτους κρι-

1) Κοίταξε Κ. Παλαμᾶ «Γράμματα» Τόμος Β.—Νουμᾶ ἀριθμ. 271 καὶ 272.

τικὸς τοῦ τύπου καὶ τῆς ρουτίνας), ποῦ καταγίνεται καὶ μὲ τὸ θέατρο, νὰν τῆχει γι' ἀχνάρι, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἔτσι καὶ μεῖς, σιγά σιγά, καὶ μὲ τὸν καιρὸ, τίμα δουλεύοντας γιὰ τὸ δ ρ ᾶ μ α κ ι δ χ ι γ ι ᾶ τ ὸ θ ἔ α τ ρ ο, νὰποχτήσουμε θέατρο δικό μας κ' ὄχι καρικατούρα ξένου θεάτρου, θέατρο ποῦ νὰ δουλεύει τὴν Τέχνη κ' ὄχι νὰ μπακαλεύεται τὴ σκηνή, θέατρο ποῦ νὰ διδάσκει κ' ὄχι νὰ ξεμανλίζει, Ρωμαϊκὸ θέατρο.

Ὁ Παλαμᾶς στὴ μελέτη του μοῦ κάνει τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ ρήκει μιά ματιὰ καὶ σὸ ἔργο μου τὸ δραματικὸ καὶ νὰν τοῦ χαρίζῃ ἔτσι τὴν ἀθανασία, ποῦ δέχως τὴ βοήθεια τοῦ μεγάλου μας ποιητῆ ὄτε νὰ τὴν ἀντικρύσει ὁ ἀποκοτούσε (2). Ὅταν ἔχω σὸ ἐνεργητικὸ μου μὲ τέτια γνώμη τοῦ Παλαμᾶ καὶ εἴταν ὁ

2) Θὰ μοῦ συχωρεθεῖ νὰ ξεσηκώσω ἐδῶ τὰ χροσόλογα τοῦ Παλαμᾶ, ὄχι μοναχὰ γιὰτὶ μὲ τιμοῦνε, μὰ καὶ γιὰτὶ χαρακτηρίζουνε σοφὰ τὸ δραματικὸ μου ἔργο. «Τὰ δὴν πρῶτα ἔργα τοῦ κ. Ταγκόπουλου (γράφει ὁ Παλαμᾶς) ποῦ προσμένουμε νὰ τὰ συνεχίσῃ ἐντελέστερα, μᾶς κάνουν τὴν ἐντύπωση ἔργων πρὸ πολὺ ἰδεολογικῶν παρὰ πλαστικῶν, πρὸ πολὺ ρεαλιστικῶν παρὰ ἰδεολογικῶν, πρὸ πολὺ κηρυγματικῶν παρὰ ζωγραφικῶν. Δείχνουν κάποτε πὼς τὴ δραματικὴ τέχνη δὲν τὴ θέλουνε γιὰ νὰ σταθοῦν καὶ γιὰ νὰ χρίσουν ἀπάνω της, μὰ πὼς τὴ στήσανε γιοφύρι γιὰ νὰ περάσουν κάπου ἄλλου· κάποτε μᾶς φοβίζουμε μ' ἕνα κίνηνο παραστρατισμοῦ ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς δραματικῆς τέχνης. Μολαταῦτα τὸ περπάτημά τους εἶναι γερὸ, καὶ καθαρὰ τὰ σημάδια τους. Στὸν τοῖρκο τὸ δραματικὸ ποῦ προβάλλανε νὰγωνιστοῦνε κάμανε τὴν καλὴ ἀρχὴ μ' ἕνα σὴν καινούριο εἶδος κοιταροχτύπημα. Κάποιος εστῆθε θέλει πὼς τοὺς λείπει ἡ ἀγνή δημοφιλία· μὰ φέρνουνε σ' ἐμᾶς χαρακτηρηρεὶς καὶ κάτι πρὸ πολὺ ἀπὸ χαρακτηρηρεὶς ἔχουνε χαρακτηρηρα. Καὶ φτάνει γιὰ νὰ πάρουνε ζωὴ καὶ σημασία ἕξια πολὺ νὰ τὴν προσέξουμε, σὴν κάποια τραχιά προσλόματα ἀνώνμων καὶ ἀσύμμετρων, ποῦ στέκουνε στὸν κόσμο τῆς Τέχνης πρὸ πολὺ ἀπάνου ἀπὸ τὰ φροντισμένα φρενοκλασικὰ ἀντίγραφα τῶν Ἀντίφωνων καὶ τῶν Ἀφροδιτῶν. Ὁ κ. Ταγκόπουλος δείχνει ὡς τὴν ὄρα πὼς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς θέλει ἀλύγιστους καὶ μονοκόμματους, πρὸ πολὺ Σπαρτιατὲς παρὰ Ἀθηναίους, πρὸ πολὺ ἀλφειρικὸς παρὰ ἰφρηνικὸς· καμιά φορὰ ἀφίνει νὰ παραφαίνονται οἱ κλωστὲς ποῦ τοὺς τραβᾷ δεμένους. Καὶ τὰ σύμβολα ποῦ στέλλωνε γιὰ νὰ χορεύουν γύρω τους χορὸ πολυμικὸ οἱ ἄνθρωποι του, ἐννοῶ τὸ γκρέμισμα τοῦ βενετικῶν Πύργου καὶ τὰ Εὐαγγελικά, βέβαια πὼς εἶναι τολμηρὰ βαλμένα καὶ ἀρκετὰ γιὰ νὰ σκανταλλοῦν ὄχι μόνο τοὺς παλιὸς ἀκίνητους, μὰ καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς φιλελεύθερους, μὰ τάχα ἔχτρονὲς τῶν ἄκρων, καὶ ὀπαδοὺς τῆς περιφημῆς «μέσης ὁδοῦ». Μὰ ὅσο ὑπερβολικὰ καὶ ἂν κριθοῦν, εἶναι τοῦτα σημεῖα, ἀπὸ τὰ χτυπητότερα, τῆς ψευτιάς καὶ τοῦ ρωμαντισμοῦ· ρωτήστε γιὰ τὸ γκρέμισμα τοῦ βενετικῶν Πύργου τὴν ὄρα καὶ ἔξαστερη διαμαρτύρηση τοῦ ἄγγλου ἱστορικοῦ Φρήμαν· καὶ γιὰ τὰ Εὐαγγελικά, τὸν κρύφιο στοχασμὸ ὄλων τῶν καλοσυνείδητων

Ψυχάρης μιλώντας γιὰ τοὺς «Ζωντανὸς καὶ Πεθαμένους» (3) βρίσκει σὸ δραματικὸ αὐτὸ δοκίμασμα ἀρετῆς ποῦ θὰν τις ζούλευε κ' ἕνας φημισμένος τεχνίτης — εἴτα λοιπὸν ἔχω τὰ δὴν αὐτὰ τιμητικὰ διπλώματα, γελῶ μὲ μερικὸς ἀγαθοὺς συμπολίτες μου (καμιά φορὰ, εἴταν εἶμαι στὶς καλὲς μου, καὶ τοὺς λυποῦμαι), ποῦ τίποτ' ἄλλο δὲ βλέπουνε στὰ δράματά μου παρὰ ἄρθρα δημοσιογραφικὰ καλογραμμένα καὶ κάπως ρουτινιερικὰ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ Ἐρμονας, ποῦ τόσο τὴ λογαριάζω τὴν κρίση του, δὲ μοῦ καλομεταχειρίστηκε τὸν «Ἀσωτο» (4)· μοῦ τονὲ σάπισε στὶς ξυλιές. Μὰ ὅσο τότε καὶ ἂν πάσμινα νὰν τονὲ διφεντέρω (5), σὴμερα ποῦ ξαναδιαβάζω τὸ δράμα μου ἐκεῖνο, ποῦ ξαναδιαβάζω καὶ τὴν κριτικὴ τοῦ Ἐρμονα, καθὼς καὶ τὴ δικὴ μου τὴν ἀπάντηση, βρίσκω πὼς ὁ στοχαστικὸς Ἐρμονας δὲν μποροῦσε νὰ γελαστῇ καὶ πὼς ὁ «Ἀσωτος» γιὰ νὰ γίνῃ δράμα χρειάζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ξαναδουλευτεῖ. Ἡ κριτικὴ τοῦ Ἐρμονα, ἴσως γιὰτ' εἶτανε τόσο τσουχτερή, μὲ πόνεσε, μὰ καὶ μὲ ὠφέλησε. Γράφοντας τίς «Ἀλυσίδες» τὴν εἶχα σὸ νοῦ μου καὶ σ' αὐτὴ χρωστώ ποῦ τὰ κατάφερα νὰ μὴν ἐντοπίσω τὴν ὑπόθεση τοῦ δραμάτου σὲ ὀρισμὲνα πολιτικὰ γεγονότα, ὅπως τὸ τελέθησα δὰ τότε, ἀπαντώντας στὴν κριτικὴ του, μὰ νὰν τῆς δώσω μὲ κάποια γενικάδα, ἀπλώνοντάς τὴν σ' ἄλλαικαρὴ τὴν πολιτικὴ μας συμπεριφορῆσι.

Τὴ χτυπάνε οἱ «Ἀλυσίδες», θὰν τὸ δεῖ ὁ ἀναγνώστης διαβάζοντας τὸ δράμα, καὶ ὄτε ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἐξοδιάσουμε τόπο καὶ καιρὸ ξεφασκιώνοντας ἐδῶ τὸ πολιτικὸ μας ζῶδι καὶ δείχνοντας τίς ὀμπυσσόμενες πληγῆς του, ποῦ ὀλοι δὰ τίς βλέπουν καὶ τίς μολογοῦν. Ὅχι τὰ πολιτικὰ μας χάλια, μὰ κάτι ἄλλο, γενικώτερο, θέλησα νὰ δείξω σὸ δράμα μου· δ, τι εἶδεξα πάνου κάτον καὶ σ' ἄλλα δὴν δράματά μου· τὸν ἀγῶνα δηλ. ποῦ κάνει σὴμερα ἡ Ρωμαϊκὴ ψυχὴ, λαχταρώντας τὴν Ἀλήθεια, μὰ μένοντας ἀλωσοδεμένη στὴν Πρόληψη (6). Κι ἂ διάλεξα τὴν Πολιτικὴ γιὰ

3) Κοίταξε «Νουμᾶς» ἀριθ. 148 σελ. 1.
4) Κοίταξε «Νουμᾶς» ἀριθ. 196 σελ. 2.
5) Κοίταξε «Νουμᾶς» ἀριθ. 187 σελ. 4, στήλ. 3.
6) Ἴσαμε τώρα ἡ Ἀλήθεια, ὅπως καὶ στὴ ζωὴ μας, νικεῖται καὶ στὰ δράματά μου πάντα ἀπὸ τὴν Πρόληψη. Λογαριάζω σὸ τέταρτο δράμα μου (γιὰτὶ τῶχ ἀπὸ τῶρα χινομένο καὶ αὐτὸ σὸ μυαλό μου) νὰ φέρω τὴν Ἀλήθεια νικητρε καὶ νὰ δείξω τί λογῆς θᾶναι ἡ ζωὴ μας ὅτα σπᾶσουν οἱ ἀλυσίδες τῆς Πρόληψης καὶ μᾶς ἀδειᾶσει τὴ γωνιὰ ἡ λεγάμενη.

στὸν ξάδερφό του καὶ σιτιστῆ» ἐφῶναξε σὸ σαλπιστῆ, ποῦ ἔστεκε μερικὰ βήματα παρῆκει πίσω ἀπὸ μιά πέτρα.

«Πῆς, γιὰτρε, ἀπὸ μέρος μου σὸ σιτιστῆ νὰ δώσῃ φουσίγια σὸ πάλικαρι καὶ γαλέτ', ἂν θέλῃ», ἐπρόσθεσε ὁ λοχαγὸς καὶ ἔφυγε μὲ τὴν ἀξιωματικὸ του, ἐνῶ ἡ σάλπιγγα ἐκραξε τὸ σιτιστῆ.

«Καλὸ παιδί, δραστήριο καὶ μὲ γνώσεις», εἶπε ὁ γιὰτρε στὸν Παῦλο, δείχνοντας τὸν ἀνθυπολοχαγὸ τοῦ Βουλοδήμου. «Κανένας δὲν τοῦ τῶχε, εἴταν μᾶς ἦρθε στὴν ἀρχὴ σὸ τᾶγμα. Ἐφεδρος λέγαμε καὶ νησιώτης κιόλα. Κάποιος μάλιστα συνάδελφος τὸν ἔξερε καὶ γιὰ σσιλιαστή.»

«Σοσιαλιστῆ;» διῶρθωσε μηχανικὰ ὁ Παῦλος. «Ἐῖρω γῶ, φίλε μου; Στὴν ψυχὴ μου δὲν τὸν παίρνω. Ὅπως τὸν βλέπω μάλιστα, δὲν τὸ πιστεύω, ἐπρόσθεσε ὁ γιὰτρε, τεντωνόμενος σὸ γιὰτάκι τοῦ Βουλοδήμου. Καὶ μαδῶντας ἕνα ἀπάνω στᾶλλο τὰ σῦκα ἀπ' τὴν τσαπέλα τοῦ τελευταίου, ἐξακολούθησε ὡσάν μονόλογον.

«Ναί, φίλε μου, νησιώτης. Μιά ἰδέα ἦταν καὶ αὐτὴ γιὰ τοὺς ρουμειλιώτες. Δὲν εἶμαστε νὰ σταθοῦμε πιά, θὰ μᾶς πάρουν τὸ ἴρτσι οἱ μωραῖτες. Ἀκούς ἐκεῖ Ἀκαρνάνες καὶ νὰ τρέμουν τὸ τουφεκί! Ὁ ταγ-

ματάρχης πάει νὰ σκάσῃ ἀπ' τὸ κακό του.» Ὅσο ποῦ ἦλθε ὁ σιτιστῆς καὶ ὁ Παῦλος τὸν ἀκολούθησε.

Περνοῦν φαράγγια, ἀνεδοκτεβαίνουν ζυγοὺς, σκαρφαλώνουν βράχους ὁ Παῦλος Γέρακας κ' οἱ δεκαπέντε σύντροφοί του. Ὁ ἥλιος τοῦ μεσημεριοῦ τσοῦζει, ὁ ἰδρωτὰς τρέχει, τὰ γόνατ' ἀποκάνουν τέντωσε καὶ λύγξ. Ποῦ βρίσκονται, ποῦ πᾶν, δὲν ξέρουν. Μόνος τους ὁδηγὸς τῶν τουφεκιῶν ὁ βρόντος, μὲ τὸν ἀκοῦν ἀπὸ τὰ ὑψώματα, μὲ τὸν χάνουν ἀπ' τῶν λαγκαδιῶν τὰ βᾶθη. Κάπου βρυσούλα· κελαδεῖ, ἴσκιος φουντῶνε· στέκουν καὶ ξεδιψοῦν καὶ ξανασιάνουν. Κ' ἕστερ' ἀνέβξ παλε καὶ ροδόλα καὶ πάντα λόγγοι καὶ ὀρμιοί, φουντῶματα καὶ ὀλοῖ καὶ ξάγναντα χλοερὰ καὶ βοσκοτόπια πρᾶα· βαθὺς γκρεμοὺς ἐδῶ, ἔγγριο χᾶσμα σᾶρας, ξεραῖλα βράχων· ἐκεῖ εἰδύλλια λαγκαδιῶν, τρυγῶνων ἄδυτα, θέριεμ' ἀνθῶν καὶ γάργυρες ἀνάθρες. Μυστήρια κάλλους κλειῖς, φύση τῆς Ἠπειροῦς, ἡ ἀνοιχτὴ σ' ἀποστόλισε, μὰ ποιὸς γυρνᾷ νὰ σὲ χαρῆτ' ἡ μάτια! Σὰ σῶνορο νὰ σ' εἶδαμε, σὸ νοῦ ἀπομένεις.

Τὸ λόγο τοῦ ξαδέρφου του θυμάται ὁ Παῦλος· τὰ Γιάννινα δὲν παίρνονται μὲ τοὺς σφτᾶδες, δεκάξη

ἀντάρτες δὲν κρατοῦν τὸ κύκλωμα τοῦ τοῦρκου.

Βοήθεια ζήτησε ὁ διοικητῆς τῶν εὐζῶνων· εἶτε δὲν ἦρθε αὐτὴ εἴτ' ἄργησε, ὁ ἔχθρος προχώρησε. Οἱ ἀντάρτες τὸ μαντεύουν ἀπ' τὸ τουφεκίδι ποῦ πυκνῶνει, ἀπ' τῶν κανονιῶν τὸν ἀπανατῶ βρόντο. Τρεῖς ὄρες βάδισαν νὰ φτάσουν τὸ ἀριστερὸ τοῦ ἔχθρου καὶ βρέθηκαν μακρότερα. Ἄδικα ἐλάφρωσαν τὸ λόγο τοῦ Βουλοδήμου ἀπ' τὰ φουσεκία. Ἀπ' τὴν κορφή, ποῦ στᾶθηκαν, τὰ βόλια τὸν ἔχθρο δὲ φτάνουν· καὶ ἂν θέλουνε νὰ πᾶν πρὸ μπρός, κόβει τὸ δρόμο τὸ ποταμι. Κι αὐτὸ ποῦ βρέθηκε πὼς θές νὰ τὸ περάσουν! Παιδιά, ἀγναντεῦτε λοιπὸν καὶ ξεποστᾶστε.

Τσακίξ' ἡ μέρα· τί γλυκὰ ποῦ πνέει τᾶγέρι. Πράσινα καταπράσινα κ' οἱ λόφοι καὶ ὁ στενὸς ὁ κάμπος, ποῦ οἱ δλάνθιστες ἀγραπιδιές λευκοροδίζουν ἀπαλὰ μοναχὰ καὶ ὁ ποταμὸς, φίδι ἐκεῖ κάτω, μὲ χάνεται καὶ μὲ ἀσπρογαλίζει. Καὶ μακριὰ, μὲς ἀπ' τὰ δένδρα, κάτι σὰ σπῖτια, σὴν κελύβια φαίνονται καὶ σὸν κάμπηκη κάποια μακρὰ ἀργοσαλεύουν. Τᾶχα εἶναι τοῦρκοι, ἢ εἶναι ραγιαδες χωρικοί, ἢ νᾶναι μόνο ἄλογα ἢ γελᾶδια; Κ' ἡ ἀσπριδετὴ λουρίδα ἐκεῖ ξερβά, σὸ ριζιμιδ, σὸ βᾶθος, τί νᾶναι, μὴν ὁ δρόμος τῶν Γιαννιῶν; Δὲν πᾶμ' ἐκεῖθε; Δὲ μᾶς εἶπαν πὼς στρατὸς δικὸς μας τὸν φυλάει; Μὰ ἀκούστε πὼς

σαλόνι ποῦβαλα σ' αὐτὸ τοὺς ἀθροῦς μου νὰ χορεύουν, τῶκαμά γιατί στήν πολιτική φανερώνεται ζωντανότερα ὁ ἀγῶνας αὐτός, τόσο πού μπορεί ἄκοπα ὁ καθένας νὰν τονὲ δεῖ, σῶνει νὰ προσέξει λίγο καὶ νᾶχει καὶ τὸ χάρισμα νὰ βλέπει. Ἡ πολιτικὴ κατάντησε ἢ «λυδία λίθος» πού δοκιμάζεται ὁ χαρακτήρας τοῦ Ρωμοῦ, κ' εἶδαμε ἴσαμε τώρα τόσους καὶ τόσους χαρακτήρες νὰ τρίβονται πάνου σ' αὐτὴ τὴ διαβολόπετρα καὶ νὰ βγαίνουν τενεκέδες. Στὰ ὕστερα, μὴν ξεχνάτε πὼς ἡ πολιτικὴ, μὲ τὸν αἴτιμο τρόπο πού χῶθηκε μέσα στήν κυκλοφορία τοῦ αἵματός μας, ἔγινε ἢ κυριώτερη ἀφορμὴ τῆς κάθε κακοροϊζικιάς μας.

Τοὺς ἀθροῦς μου καὶ δῶ δὲν κουράστηκα καθόλου νὰν τοὺς πλάσω τὸν βρῆμα ἔτοιμος μού τοὺς ἔδωσε ἢ Ζωὴ καὶ ἀπλώσα τὰ χέρια μου καὶ τοὺς πῆρα. Καὶ ἢ Ἀστρούλα μου ἀκόμα, πού μού τὴν κατηγόρησαν γιὰ Νορβηγιούλα καὶ γιὰ Ἰφενγεννημα (1), εἶναι Ρωμοπούλα, ἀπὸ τίς λίγες φυσικά καὶ τίς διαλεχτές, μὰ Ρωμοπούλα πάντα πού μέσα στήν πάναγνη ψυχὴ τῆς ἔσθησε τὸ θερόνο τῆς ἢ ἀπόλυτη Ἀλήθεια καὶ ἔαρχυνάει ἢ λαχάρα γιὰ ὅτι Μεγάλο κ' Ἐυγενικό. Τὸ μολογῶ πὼς τέτοιους ὑπερέλειους τύπους δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰν τοὺς πλάσω. Τοὺς πλάθει ἢ μάννα Φύση καὶ τοὺς ἀντιγράφω ἐγώ. Καὶ μόνο ἢ τιμὴ τοῦ ἀντιγραφεῖ μού ἀξίζει.

Ὅσο γιὰ τὸ Στρωτὸ (μὲ τὸν κατηγόρησαν καὶ αὐτόνε, θαρρῶ, γιὰ Ἰφενικό Στόκιαν), τὸ μορφωμένο δηλ. Ρωμό, πούχει χαρακτήρα καὶ ἰδέες καὶ ψυχικὴ ἐγγύεια καὶ μεγάλα ἰδανικά, μὰ πού ἕμα μπλεχτεῖ στήν πολιτικὴ κάνει τὴν ἀνάλογη ἀβασία ἀπὸ δαῦτα καὶ σιγὰ σιγὰ κουτροβαλαίει μὲ τοὺς ἄλλουνοὺς στήν κατηφορίαν, — ὅσο λοιπὸ γιὰ τὸ Ρωμό αὐτόνε, μπορῶ νὰ πῶ ὅτι εἶπα καὶ γιὰ τὴν Ἀστρούλα τονὲ βρῆμα ἔτοιμο. Μπορῶ νὰ πῶ καὶ τοῦτο ἀκόμα πὼς πολλοὶ φίλοι πού εἶδαν τὸ δράμα στὸ θέατρο, θυμηθήκανε προσώπατα γνωστά, «δρῶντα» καὶ σήμερ' ἀκόμα στήν πολιτικὴ σκηνὴ καὶ μού τὰ εἶπαν. Τί νὰν τὰ ὀνομάσω ἀφοῦ ὁ κάθε Ρωμός, πού προσέχει κάπως στὰ κοινοβουλευτικά μας, ἔχει τὸνομά τους στὸ στόμα του;

Τὸ Στρωτὸ καὶ τὴ Στρωτὶδαίνα, μπάτε σ' ὄποιον Ρωμαϊκὸ νοικοκυρῶσπιτο βρῆτε μπροστά σας καὶ θὰ τοὺς δῆτε νὰ τρώγονται ἀνομεταξὺ τους, ὅτα

1) Κοίταξε «Ἀθήναι» 2 τοῦ Νοέβρη 1907, σελ. 1, στήλ. 3, ἔρθε τοῦ κ. Γρ. Σερόπουλου. Μὰ σ' αὐτό, καθὼς καὶ σ' ἄλλα, θάπαντήσω ὕστερ' ἀπὸ τὸ δράμα, στὸ κεφάλαιο «Οἱ Ἀλυσιδεὶ στὸν τύπο».

μάλιστα δὲν μποροῦνε νὰρπάξουν κανένα κόκκαλο ἀπὸ τὴν Ψωροκόστανα. Ὁ Κολόκαρος, ὁ Ἀγλύκαντος καὶ ὁ Γυλιστός, εἶναι πιά ἀπὸ τοὺς συνειθισμένους τύπους τοῦ Ρωμοῦ πολιτικοῦ.

Μοῦ κατηγόρησαν καὶ κάτι ἄλλο, μού τὸ καταλογίσανε μάλιστα γιὰ τεχνικὴ ἀδυναμία μου, καὶ πρέπει νὰπολογηθῶ καὶ σ' αὐτό. Μοῦ εἶπαν δηλ. πὼς τὰ δράματά μου δὲν εἶναι Ρωμαϊκὰ δράματα, ἀφοῦ τὰ κατάφερα σὲ τρία δράματα νὰ μὴ χύνεται οὔτε σταλαματιὰ αἷμα, νὰ μὴ γίνεαι οὔτε ἕνας σκοτωμός, Ἐγὼ θαρρῶ τὸ ἐναντίο, πὼς γίνονται παραπολλοὶ σκοτωμοί, ἀγριότεροι ἀπὸ κείνους πού γίνονται καθήμερὰ νὰ στοὺς δρόμους μὲ μαχαίρια καὶ μὲ κουμπούρια, ἀφοῦ γίνονται μέσα στήν ψυχὴ, πού σκοτώνονται ἰδανικά καὶ φαρμακώνονται πεποίθητες καὶ στραγγουλιζονται ἐλπίδες καὶ κουρσεύεται ἢ πίστη στὸ Τέλειο καὶ στὸ Ἀληθινό. Ἀν ξερω, μπορεῖ νᾶναι ἀδυναμία τοῦ χαρακτήρα μου καὶ αὐτὴ, μὰ ἐμένα μὲ συγκινοῦνε περισσότερο οἱ βουβὲς τραγωδίες καὶ οἱ ἀπελπισμένες ἀγάπες πού παίζονται σ' ἀπόβραθα τῆς ψυχῆς, παρὰ οἱ ἄλλες πού ξεχνῶνται ἀδιάτροπα στὰ στενοροῦμα τὴν ἀγριάδα τους καὶ τὴν προστυχιά τους. Λίγοι σκοτωμοὶ γίνονται κάθε τόσο καὶ στὴ ζωὴ μας καὶ στὴ σκηνὴ ἀπάνου, ἀπὸ τὰ λογῆς νεοελληνικὰ δράματα, πού νᾶναι ἀνάγκη νὰ προστεθοῦνε σ' αὐτοὺς καὶ ἄλλοι σκοτωμοὶ καινούριοι, μὲ τὰ δράματά μου; Ὡχ, ἀδερφέ! Ἐγὼ τοὺς ἀγαπῶ τοὺς δικούς μου καὶ δὲ μού πάει ἢ καρδιὰ νὰν τοὺς σκοτώσω γιὰ τὸ χατήρι σας!

Ὡστόσο ὁ μπάτσος πού δίνει στὸ τέλος τοῦ δράματός ἢ Ἀστρούλα στὴ Ρωξάνη εἶναι σκοτωμός καὶ αὐτός. Προσέχτε καὶ θὰν τὸ δεῖτε. Κι ἢ δὲ σκοτώνει ἢ Ἀστρούλα, δείχνει ὅμως μὲ τὸν μπάτσο τῆς πῶς πρέπει μιὰ μέρα ἢ Ἀλήθεια νὰ σκοτώσει τὴν Πρόληψη γιὰ νὰ ξελευτερωθεῖ ἀπὸ τίς ἀλυσιδεὶς τῆς ἢ Ρωμαϊκῆ ψυχῆ.

Θέλοντας νὰ κλείσω τοῦτα δῶ πού γράφω τώρα θυμοῦμαι τὰ λόγια τοῦ Κυροῦλη «Καιρὸς κ' οἱ ἀθροῦποι τώρα πιά νὰ βασιλέψουν» (1) καὶ μού κουνουνίζονε σ' αἰτιά μου, ἔτσι σὰν προσταγή. Ναί, στὸ Ρωμαϊκὸ τὸ θέατρο καιρὸς πιά τώρα νὰ βασιλέψουν κ' οἱ ἀθροῦποι, καιρὸς νὰνεβάσουμε στὴ σκηνὴ ἀπάνου τὸν ἐαντό μας, τὸ σημερὸ Ρωμό. Καιρὸς νὰ δοῦμε πὼς σκεφτόμαστε, πὼς ἐνεργοῦμε, πὼς τὴν παίρνουμε τὴ ζωὴ καὶ πὼς παλεύουμε σὰν τὸ Λεοπάρδο τοῦ Πιοητῆ,

8) Κοίταξε Ψυχάρη γιὰ τὸ Ρωμαϊκὸ θέατρο Ἀ' σελ. 233.

μὲσ' στὸ σιδερόφραχτο Κλουβὶ τῆς Πρόληψης, λαχταρώντας τὴν πνευματικὴν λευτεριά. Ντόπιο θέατρο μᾶς χρειάζεται καὶ ντόπια τέχνη καὶ ντόπια ζωὴ. Γιὰ ὁπερᾶθροῦς καὶ γιὰ χεῖραφειτμένους κοκκῶνες εἶναι νορῆς. Τὸ θέατρό μας δὲν ἔζησε ἀκόμα γιὰ νὰ γεράσει καὶ γιὰ νὰ σηκώσει τέτιες ξενόφερτες καρικατοῦρες σ' ἀπλάνα σαπίδια του. Ἐμεῖς θὰν τὸ ζήσουμε τὸ θέατρό μας, δίνοντάς του κομμάτια ἀπὸ τὴ ζωὴ μας, πού εἶναι δραματικώτατη ζωὴ, ὅπως μὲ τὴν ἀσυλλογισιά μας καὶ τίς στραβοτιμονιές μας τὴν καταντήσαμε, τέτια ζωὴ πού μπορεί νὰ δώσει θέμα καὶ σ' ἕναν Δισκίλο ἀκόμα γιὰ τραγωδίες σπαραχτικῆς.

Ἀδιάφορο ἢ δὲ φάνηκε ἀκόμα ὁ μεγάλος ὁ τεχνίτης πού νὰ ξεδιαλέξει ἀπὸ τὴ ζωὴ αὐτὴ ὅτι χρειάζεται καὶ νὰν τὸ πλάσει ὅπως χρειάζεται γιὰ νὰναβῶσει στὴ σκηνὴ τέλειο δραματικὸ ἔργο· θὰ φανεῖ καὶ αὐτός. Κάπια σημάδια μᾶς τὸν προμηνᾶνε τὸν ἐρχομό του (2). Στὸ ἀναμεταξὺ ὅμως ἐμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἐργάτες δὲν ἀξίζουμε νὰν τὸν καρτεροῦμε μὲ στανωμένα τὰ χέρια. Ἐχομε καθῆκο νὰ δουλέψουμε λίγο πολὺ, ὅσο μπορεί ὁ καθένας μας. Ἐχομε καθῆκο νὰ κουβαλήσουμε τίς πέτρες πού θὰ θεμελιώσει μὲ δαῦτες μεθαῦριο ὁ μεγάλος ὁ Τεχνίτης, τὸ ὄνειρεμένο ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ. Ἀθήνα, 9 τοῦ Δεκέβρη 1907.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

(Ὁδηγίες γιὰ κείνους πού θὰν τὰ ζωντανέψουνε στὴ σκηνὴ).

Ο ΔΗΜΟΣ ΣΤΡΩΤΟΣ. Σαράντα περίπου χρονῶνε Καλοκαυωμένος. Σοβαρὸς μὰ γλυκομίλητος. Τὸ ντύσιμό του ὑπλό. Γκρίζα φορεσιὰ καὶ ἴδιο χρώμα ρεπούμπλικα.

Ο ΣΤΡΑΤΙΑΗΣ. Ἰσαμε πενήντα χρονῶνε. Ὀψη καὶ ντύσιμο νοικοκυρῶσπιτο Σουρισμένος μὲ ψαρῶ μυστικῆ. Πάντα γλαστός καὶ μαζωμένος, καὶ μάλιστα οὐ μιλᾷ μὲ τὴ γυναῖκα του.

Ο ΚΑΛΟΚΑΡΟΣ. 52—55 χρονῶνε. Ντυμένος πλούσια καὶ τῆς ὄρας πάντα. Ρεντιγκῶτα μαῦρη χρυσιὰ καθένα στὸ γελέκο. Λίγα γενάκια ψαρῶ καὶ μικρὴ φαλόκρα στὴν κορφή. Διγώνεται σὲ ὅλους οὐ μιλᾷ, περισσότερο σὰν εἶναι μπροστὰ ἢ γυναῖκα του.

9) Ἐτσι, φαίνεται, ἀπὸ τὴν καλὴ μεριά του, τὸ πῆρνε τὸ θέατρο καὶ δὺ φίλοι μας, ὁ Ρήγας Γκόλφης καὶ ὁ Παντελῆς Χόρν, καὶ γι' αὐτὸ κ' οἱ δὺο τους, ὁ πρῶτος μὲ τὸ «Γήταυρο» καὶ ὁ ἄλλος μὲ τοὺς «Πετροχάρηδες», κομμάτια Ρωμαϊκῆς σκέψης καὶ Ρωμαϊκῆς ζωῆς θὰ μᾶς ἀνεβάσουνε στὴ σκηνὴ.

βουτίζει τὸ κανόνι. Νὰ καὶ ὁ καπνός πού; πού; ψηλά, ἀπάνου στὸ ζυγὸ, κοντὰ στὸ διάσελο, ἀπ' τὴν κορφή πού τὸ στερνὸ του γέλασμα τῆς στέλνει ὁ ἥλιος.

Κ' οἱ ἡμοφροντίες δὲν παύουν· ὀλοένα καὶ δασεύουν συγκρατητῆς ἀκούονται τώρα. Τόσο κοντὰ καὶ νὰ μὴ φαίνεται καπνός! Ποῦ νὰ τὸν δῆς; Ἡ μάχη γίνεται μὲς τὴν κλεισοῦρα. Μὰ τὸ κανόνι σῶπασε, καπνὸ δὲ βλέπω πιά καὶ ἀπάνου. Ἄκου το πάλε· καὶ ὁ καπνὸς νᾶτος πῶς κάτω, στὸν ἀποδῶθε τὸ ζυγὸ. Τὸ τουφεκίδι πιά δὲν παύει, μόνε δυναμώνει. Γεροῦσι κάνουν! Ποιοί; Οἱ τουρκοί, ἢ οἱ δικοί μας! Ποιὸς ξέρει, μπορεῖ νᾶφτασε βοήθεια. Ἄχ, πὼς νὰ ζύγωνε κανεῖς! Καὶ πὼς καὶ πού νὰ πάμε! Ἄν παίρνωμε τὸν ἴδιο δρόμο! Φτάνει μόνε νὰ τὸν βρῶσκαμε.

Ὅρα ἢ ἐφοδος βαστᾶ· μὰ λίγο λίγο ἀδυνατίζει τὸ τουφεκί· σιγὰ σιγὰ παραδάισε· καὶ τὸ κανόνι ἐσῶπασε· ὅλα ἐσῶπασαν σὲ λίγο. Ἄπ' ὅρα ἔδωσε καὶ ὁ ἥλιος κ' ἴσκιος πλακώνουν τὰ βουνά, τὸ σούρπωμα πέφτει θολὸ γύρω στῆς ράχες. Σιγὴ, ἐρημιὰ ἀπλώνεται, τὸ κρῦ ἀγέρι τοῦ βραδιῦ σφυρίζει μόνε θλιθερὰ στὸ κορφοβῶνι.

«Τώρα, παιδιὰ, τί κάνουμε;»
«Νὰ ξέραμε μονάχα τί ἔχει γίνει!»

Ἡ ἐρημιὰ ἀπάνου στὸ ρῶτημα μὲ τὴν ἀπέρκνητη σιωπὴ τῆς.

Τᾶστέρια βγαίνουν καὶ βουβὰ καὶ ἀδιάφορα καὶ αὐτὰ τρεμοφεγγίζον. Πὼς τραγουδοῦν γλυκὰ τὸ βράδου αὐτὸ τᾶνδῶνι, σὰ νὰ μὴν τᾶσκιαζε τῆς μάχης ἢ βοή ὅλη μέρα. Τί γέρνει τὸ κεφάλι, κ' ἀλαφιάζεται ἢ ψυχὴ σου, Πιῦλε;

Ἐάφνω ἀρχινοῦν φωτιές νᾶνάβουν πρὸς τὸ μέρος πού ἐβραζε τᾶπεβραδῆς ἢ μάχη. Δὲς, πόσες εἶναι! Κι ἄλλη μιὰ; κι ἄλλη, κι ἄλλη. Ὅλο κ' ἐδῶθε προχωροῦν καὶ ὅλο φουντώνουν. Χωριά θὰ καίωνται. Μὴν προχωρήσαν οἱ δικοί μας; Καὶ θῆναθαν φωτιές! Ρωμῆικα χωριά θὰ καίγαν! Μὰ νὰ, ἀνάβουν καὶ ἀπὸ δῶ, ἀπὸ τᾶλλο μέρος. Αὐτοῦ δὲν εἶδαμε νορῆς τὸ δρόμο τῶν Γιαννῶν; Δικοί μας εἶν' ἐκεῖ. Δικοί μας ζένοι, οἱ φωτιές μᾶς ζῶσαν. Τί κάνουμε; Πού θέλετε νὰ πάμε! Πίσω, ὅπου μᾶς βγάλει ὁ δρόμος.

Ἄδικα ψάχνουν ναῦρου δρόμο στὸ σκοτάδι ὁ Παῦλος Γέρακας κ' οἱ σύντροφοί του. Μπερδεύονται στὰ μονοπάτια, παραστρατοῦν στῆς λαγκαδιές, τὰ χάνουν στὰ ρουμάνια, σκουντάβουν πάλε στὸ ποτάμι. Ἐνα κομμάτι οὐρανὸς ψηλά μὲ ἄστρα ἀδιάφορα κ' ἐμπρὸς καὶ πίσω, γύρω τους λόγγοι, βουνὰ καὶ σᾶρες· καὶ ἂν κάπου φαίνετ' ἀνοιγμα, νῆα φωτιὰ

μπροστὰ τους.

«Δὲν καρτεροῦμε τὴν αὐγὴ;»
«Χαρὰ στον πού ἢ αὐγὴ τὸν εὔρη!»
«Μοῦ δειλίασε, λιθῆντη!»
«Τί δειλίασα! Στὰ Γιαννῶνα θὰ πάμ' ὅλοι δεμένοι.»

Μὲ χωρατὰ, πειράγματα πάσχουν νὰ κρῦψουν τὴ λαχάρα τους τὰ παλληκάρια. Τρέμει ἢ καρδιὰ τοῦ καθενὸ καὶ τοῦ ἄλλου δὲν τὸ λείει. Ἀνήφορος, κατῆφορος, δὲν ἔζησαν ἂν πᾶν ἐμπρὸς ἢ πίσω· χρόνος οἱ ὄρες, ἔσωστο τὸ δάσος, ἀπόκαμν, μὰ πὼς τὰ πόδια τὰ στερᾶνε· ὁ ρόβος! Τώρα περνοῦν ἐνὰ ζυγὸ, κρῦο φυτᾶει τὸ ἀπονύχτερο ἐκεῖ ἀπάνου. Πού νᾶμαστε; Οἱ φωτιές χαθῆκαν. Δεξιὰ νὰ κάμωμε ἢ ζερβά, πού εἶν' ὁ βορρᾶς καὶ πού εἶν' ὁ νότος; Κανένας σας τᾶστέρια δὲ γνωρίζει;

Στὴν κορφή ἀνέβηκαν λαχνασιαμένοι. Λειψὸ ξαγνάντισαν τὸ μισορέγγαρο νὰ μεταρῆξη ἀπάνουθῆ τους· σπαθᾶτο, μεγαλόπρεπο· πυρὸ καὶ ματωμένο· Ρίγος τσακίζει τὰ κορμιά, οἱ ψυχές μαργώνουν. Πίσω, παιδιὰ! Ἐδῶθε πάει ὁ δρόμος στὴ Στρεβίνα.

Σοφτάδες! Σοφτάδες! Κρῦα, σφαγερὴ ἀκούει ὁ Παῦλος τὴ σαρκαστικὴ φωνὴ τοῦ Βουλοδῆμου· σκύβει τὰ μάτια στὸ σκοτάδι· «Τί φεύγομε;» κα-

Ο ΑΙΔΥΚΑΝΤΟΣ. Έξι γιγάτες, σφριμένες, με όψη κάπως άρρωστιάριμη. Σουρισμένοι. Τό ντύσιμό του άμειλημένο. Τίποτα δέν του άρέσει, ούτε ο ίδιος ο έαυτός του. "Ότα μιλάει, λέει τά λόγια του άργά, κοφτό, ξεροβήχοντας στο άναμεταξύ. (Ο κ. Π. Δελαγιάννης μες τόν παρουσίασε στο θέατρο άπαράλλαχτο Σιμόπουλο).

Ο ΓΥΔΑΙΣΤΟΣ. Λιμοκοντόρος. Τριάντα χρονών. Ντύσιμο ξεπασμένο. Σουρισμένος τ'ό μουστάκι του άλλά Κάϊζερ. "Όχι τόσο συμπαθητικά ή φουσιγγωμία του. Μιλάει πάντα με στόμφο και δίνει ρητορικό τόνο και στις άπλοότερες κουβέντες του. Κουβεντιάζοντας χειρονομεί κι αλλάζει κάθε λίγο και θέση.

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ. Είκοσι πέντε ή τριάντα χρονών. Σαθιά μαλλιά, χτενισμένα άλλά Κιέο. Τό ντύσιμό της άπλό με μέ χάρη. Τά μουσείδια της συμπαθητικά, με πού νάν τή δείχνουν κόρη με θέληση και με άποφασιστική. Σάν κουβεντιάζει με τή μητέρα της, στο πρώτο μέρος γελαστή, στο τρίτο μελαχολικά

Η ΡΩΣΑΝΗ. Τριανταπέντε χρονών, με πού φαίνεται νεώτερη. Χτένισμα και ντύσιμο σφανταχτερά και κομμεταριστικά. Κάπια χαρακτηριστικά ελαφρότη στις κουβέντες και στα φροσίματά της.

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Ίσαμε σαρανταπέντε περίπου χρονών. Σοβαρή όψη και σοβαρό ντύσιμο, σκοπόρο χρώμα, όχι μαύρο. Η κουβέντα της βαριά και τά φροσίματά της τό ίδιο. Δείχνει σά να τρώγεται με τά ρούχα της.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Στό σπίτι του Στρατίδη. Σάλα και τραπεζαρία μαζί, φτωχικά με φιλόκαλο στολισμένη. Δεξιά, ένα τραπέζι κορδένιο, σά γραφείο, με καλαμίρι, πέννες κτλ. και με χορτιά και βιβλία σκρόπια πένον. Άριστερά, ένα τριπόδι ζουγράφον, με τό μπροστινό μέρος γυρισμένο προς τή σκηνή. Στόν τοίχο, στο βάθος, κρεμασμένη εικόνα μεγάλη, σέ χρυσή κορνίζα, πού γράφει από κάτω «ΑΗΜΟΣ ΣΤΡΩΤΟΣ, ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ» και πένον άπό τό κάδρο, κολλημένη στόν τοίχο, κορδέλλα χαρτένια μεγάλη, με μαύρα χτυπητά γράμματα τυπωμένα «ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ—ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ».

Άπομωσήμερο. Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ στο μεσιανό τραπέζι, καθισμένη σέ κορδέλλα, μπολώνει κάλτσες. Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ στέκεται όλόρθη μπροστά στο τριπόδι, και σκεδιάζει με μολόβι στο χαρτί. "Όσο μπορεί κρύβει τό πρόσωπό της άπό τούς θεατές.

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (σά να μιλάει μοναχή της). "Άλλοι πού τ'έχει ή κούτρα του, λέω γώ.....Μυαλό, μυαλό!.....Μά πού να βρεθεί τέτιο ζαρζαβατικό δώ

μέσα ;... "Όχι, μάνα μου, τί με γένναγες !...

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (ήσυχια, δίχως να τραβηχτεί άπό τή δουλιά της). Πάλι τά ίδια, μητέρα, και σήμερα ; Μέρες και μέρες έχεις τώρα πού τρώγεται δίχως λόγο....Σέ καλό σου !

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (κοροδοφτικά). Σέ καλό μου!.. "Άλλο δέν ξέρεις εσύ...Τό ίδιο κι ο πατέρας σου... "Ό προκομένος....

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ. "Ό καημένος ! Δέν τονέ σώνουν τά βάσανά του και οι σκοτούρες του !

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (σάν πειραγμένη, άφίνοντας στο τραπέζι τήν κάλτσα πού μπολώνει). Τί μου χώθηκες κεί πίσω και μου κακαρίζεις σάν τήν κόττα ;.. Οι σκοτούρες του ! Γί' αυτό τά πάμε, σά θέλει ο Θεός, πρώτα !...Κ' ή άφεντιά σου σά μωρό παιδί κάθεσαι ελη μέρα και μου ζουγραφίζεις καραβάκια....

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (παραπονεμένα). Καραβάκια ;

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Εξέρω και γώ ! Καραβάκια, διαολάκια, αλογάκια...Πότε ζουγραφική, πότε πιάνο, πότε διάδασμα...Κι ο πατεράκης σου σέ καμαρώνει... Δέν έρχεσαι, λέω γώ, να στρωθείς και λόγου σου στη δουλιά ;

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (ζυγώνοντας τή μάνα της χαδεφτικά). Μαννούλα μου, γιατί με μαλώνεις άδικα ; Δέ σήκωσα τό τραπέζι ; Δέν έπλυνα τά πιάτα ; Τί δουλιά μούπες και δέν τήν έκαμα ;

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (μερώνοντας). Δέ λέω δχι... Μά τί χάνεις τόν καιρό σου σάλλα, τά περιττά τά πράματα ;

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ. Περιττά πράματα ; Μήν τό λές, μαννούλα....

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Περιττά βέβαια, περιττά ! "Ό γαμπρός δέ θα σου ζητήσει ζουγραφίες και πιάνο και φιλοσοφίες. Θα σου ζητήσει να ξέρεις να βαστάς τό σπίτι του, να του μαγερεύεις όμορφα φαγιά, να του μπαλώνεις τις κάλτσες του...νά, σάν και μένα.. να κρατάς καλά τό νοικοκυριό σου...Με τό πιάνο και με τις ζουγραφίες δέ γίνονται αυτά...Καμάρωσε τή φιληνάδα σου, τήν Παρθενόπη, τί τραβάει άπό τόν άντρα της...Σπουδαγμένη κι αυτή, με τό πιάνο της και με τά γαλλικά της, με άπό νοικοκυριό, τίποτα. Κι ο άντρας της τή γκρινιάζει νύχτα μέρα....Γλυκό ψωμί δέν τρώει με τόν άντρα της.

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (χαμογελώντας), Μαννούλα μου, μήν τά ξετάζεις έτσι τά πράματα !...Δέν είναι αυτός ο λόγος πού κακοπερνάει ή καημένη ή Παρθενόπη..

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (κοροδοφτικά). Άμε ποίος,

παρακαλώ ;

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ. "Ό λόγος πού κακοπερνάς και λόγου σου με τόν πατέρα μου...πού κακοπερνάνε τόσα και τόσα άντρώγυνα, πού ίσως να περνούσανε άγγελικά αν έλειπε ο γάμος...

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (ξαφνιασμένα). Άντρώγυνα δίχως γάμο ; "Έλα Χριστέ ! (σταυροκοπιέται).

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (ήσυχια ήσυχια). Μάλιστα. Άντρώγυνα με άγάπη θεληματική κι όχι με όποχρεωτική άγάπη. Να ζω εγώ, ο άντρας σου, μαζί σου, γιατί σε αγαπώ, γιατί τό θέλω εγώ να ζω κι όχι γιατί με όποχρεώνει ο νόμος...Κάθε όποχρέωση, μαννούλα μου, είναι σκλαβιά και ή όποχρέωση του γάμου είναι δά κι αν είναι σκλαβιά άπό τις βαρύτερες.. Τέτια σκλαβιά δέν μπορεί ή ψυχή μου να τή νιώσει...

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (κουβεντιάσοντας άπελιστικά τό κεφάλι της), Τάναθεματισμένα τά βιβλία !...Μωρέ, στη φωτιά ελα τους και σά μαζί τους, να τούς κάνεις συντροφιά !...

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (τή χαδέβει). Μαννούλτσα μου, μη μούσαι κακιά.... Δέ θέλω να μούσαι κακιά, μαννούλτσα μου....

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (μερώνοντας). Μού'σαι μιά!.. (Τήν τραβάει στην άγκυλιά της να τή φιλήσει. Κείνη τή στιγμή μπαίνει άπό τή μεσιανή πόρτα ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ).

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ (άλαφριά χερσοκρινώντας). Μπράβο !... "Έτσι, μάλιστα...Μονιασμένες να σας βλέπω....

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (κατσουφιάζοντας άμέσως). Τί έκαμα, λέει ;

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (πηγαίνοντας σιμά του και πιέροντας άπό τό κεφάλι του τό καπέλλο). Μονιασμένες ;.. Μά πάντα μονιασμένοι: είμαστε δώ μέσα....(πάει κι άφίνει τό καπέλλο στο τραπέζι, πένον στα χαρτιά).

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Μονιασμένοι βέβαια.... Μά καμιά φορά....

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (πού ξαναπαίρνει τήν κάλτσα και γάβει). Το !... "Εί!...Λέγε τώρα... "Έλα...Τονέ βρήκες ;

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Μά, χριστιανή μου, δέν μπορείς να με ρωτήσεις πού ήμερα ; "Έτσι, άγριέμένα πού με ρωτάς, με κάνεις και τρέμοι...Πάει, τάχασα...

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ. Πατέρα !... "Όρεξη έχεις ;

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Δέν τόν άφίνεις, παιδί μου, να κάνει τό κέφι του ;

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Τό κέφι μου ; Χμ ! Τό κέφι μου... "Άς είναι και τό κέφι μου.

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Ούφ ! Θα μάς πεις, βρε

νένας τώρα δέ ρωτά, δέ μουμουρίζει, δέ φρενιάζει. *Καμμένα είναι τά χαρτίνα φτερά τών οίστρων, ο άντάρτης ποιητής έξίχασε τή λίμνη τών καμηών και πόθων.

"Όρθή πλαγιά, κακόβατη περνούν τά παλικάρια: άπάνω κάστρο τό βουνό, κάτωθε βούτζε ο βυθός, ποτάμι θα γκρεμίζονταν στους βράχους: δασά κοντόρεικα, άγκαθερά χαμύκλαδα έφραζαν τό μονοπάτι. Σταμάτησαν για μιά στιγμή, άλλοι όρθοί, άλλοι καθήσαν: δέ μιλεί κανένας. "Ένας τους κάτι ως να φουγκράσθη. Δέν ήταν τίποτα: θα πέρασε στο σούνδεντρο κανέν' άγρίμι. Προχώρησαν σ' ένα λαγκαδι πάει ο δρόμος. Σταθήτε, τί είν' εκείνο πάλε; Κουκουβάγια σκούζει. Κακόδουλο πουλί, ως να μην τούς φτάνη ο τρόμος !

"Κάποια χαλάσματα, έρμη κούλια θάν' εδών, είπε ο πλαγιός του Παύλου. Στην έρμη κούλια του πετάει ο νους του Παύλου: γροικά στο χαλάσμα να σκούζη μέσα ή μάνα. Τί πόνος έρχεται στο λογισμό σέ τέτιες ώρες, μάνα !

Τώρα καλά τήν πάχουμε, άλλο ποτάμι μπρός μας ! Βογγάει μες τό τρισκότιδο, πέτρες, γκρεμός οι όχθοι. Πίσω παιδιά. "Εκεί πάει εν' άλλο μονοπάτι. Καρδιά ! Στην τύχη, όπου μάς βγάλ' ή κ-

κρη.

Ξεκινούν πάλι, άντικικστά πατεί τό πόδι στο σκοτάδι. Πέτρες κυλούν, στόν έγκρεμό βογγάει πάντα ο καταράχτης. Πάλε άλαφιάζονται, τουφέκι έπεσε κάπου και δεύτερο και τρίτο στην άράδα. Τώρα είμαστε καλά, βαστά, καρδιά, τόν τρόμο. "Ισα, άνεβάτε στην κορφή, να πιάσωμε τή ράχη. Κάλλιο νεκροί παρά δεμένοι. "Ισα. "Άς άνέβη όποιος μπορεί. Οι τουφεκιές έπαψαν.

Σοφτάδες ! Σοφτάδες ! άκούει πάντα τή φωνή του λοχαγού Βουλοδήμου ο Παύλος.

"Επέρασε κι αυτή ή τρομάρα για νάρθη άλλη. Μιά ράχη ξανακλεί τό δρόμο παραπέρα. Κάτι ως άντάρτα, σάν καπνός φαίνεται πίσω άπ' τήν κορφή της. Χωρίς να καίεται δίχως άλλο. "Όποιου βαστά, ως τήν άνέβη.

"Εκεί ψηλά τί θέλομε ; Ζερβά να κάμωμε. Ζερβά είναι τό ποτάμι και δεξιά τά Γιάνινα. Δέν έχω ορεξη να δώ τήν Πόλη. Δέν άκουσες τις τουφεκιές ; Οι τουρκοί κατεβαίνουν.

"Άλλά πού να βρεθί ο δρόμος πίσω ; "Ισα λοιπόν κι όπου τό βγάλει ή άκρη. Μαλακώτερα κ' εδών δέν είναι τά στουρνάρια. Τό παλιοτσάρουχο με βάρσσε. Κ' έμένα μου σακάτεψε τή φτέρνα ή μπότα. Και

τά φουσέκια είκοσι οκάδες πάνε.

Σοφτάδες ! Σοφτάδες !

Ξεψυχισμένοι άνέβηκαν τή ράχη οι άντάρτες: ούτε άντάρτα, ούτε καπνός, ούτε χωρίς να καίεται βλέπουν. Τί νάτανε ; Να γελαστούν τόσοι νομάτοι ! "Ηρθε ή καρδιά στόν τόπο της, άνασκίνουν μιά στιγμή και ροβολούν τή ράχη άπ' τ'άλλο πλάγι. "Άξαφνα πάλι ο μπροστινός λαγγάει: σταματά.

«Σιγά, παιδιά, σταθήτε: πατήματα να, δέν άκούς ;

«Πατήματα είν' άλήθεια.»

«"Ερχονται ίσα προς τά δώ.»

«"Αναμερίστε, πιάστε τήν πλαγιά. Γεμίστε τά τουφέκια !»

Τά παλικάρια παραμέρισαν, ταμπουρωθήκαν στο σκοτάδι. Βαστάνε τήν άνακνοή, με οι καρδιές χτυπούνε σά σφυριά στις πέτρες πού άκούμπά τό στήθος. "Αγάλια προχωρούν τά βήματα, ένας δέν είναι, είναι πολλοί: τούς κρύβουν τά κλαριά και τό σκοτάδι.

«Μήν κουνηθεί κανείς, άφήστε να ζυγώσουν.»

«Νά τοι, δές, σειούνται τά κλαδιά.»

«Ρώτα ποιός είναι, πριν ζυγώσουν !»

«Τίς εί ;»

ἀδερφέ ; Τονέ βρήκες ; Δέν τονέ βρήκες ;
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Τονέ βρήκα.
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Καί τί τοῦπες; Καί τί σοῦπες;
 Θά μᾶς τὸ κάνει ;
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Ἐγὼ νᾶν τοῦ τὸ πῶ ; Μὴ χε-
 ρότερα ! Καί πῶς νᾶν τοῦ τὸ πῶ ;
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Νά, μὲ τὸ στόμα σου. Μπᾶς
 καί μουγκάθηκες ; ...Τότε τί τοῦπες ;
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Νά περάσει ἀπὸ δῶ καί θά πε-
 ρᾶσει σέ λίγο...
 Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ (χαρούμενα). Θά περάσει ;
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Καί τί νᾶν τὸν κάνουμε νά
 περάσει ; Νά μᾶς φουσκώσει μὲ τίς ἀερολογίες του ;
 Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ. Ἀερολογίες ὁ κ. Δήμος ; Τί
 λές, μητέρα ;
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Ἀερολογίες ὁ Στρωτός ; Σέ
 καλό σου !...
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Ὅχι τί ; Κουβέντες τετρά-
 παχες καί δουλιὰ τίποτα ! Λόγια, λόγια ! Καί μὲ τὰ
 λόγια δὲ γιομίζει τὸ στομάχι !...Νά μᾶς κάνει τὸ ρου-
 σφέτι, νά βρεῖ μιὰ θεοῦλα καλή γιὰ τὸν Κωστή μας..
 Τώρα μάλιστα πὸς φτάσανε οἱ ἐκλογές κ' ἔχει τὴν
 ἀνάγκη μας...
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ (ξαρνιασμένα). Ἐχει τὴν ἀνάγκη
 μας ; ...Ἐχει τὴν ἀνάγκη, μας ὁ Στρωτός ;
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Βέβαια ! Καλὰ τονέ δουλεύεις..
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Καί καλὰ μὲ πλερώνει...
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Οὐ !...Πλερωμὴ δά !...
 Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ. Μὰ δὲν ἔχεις δικίο, μητέρα.
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Σώπα σύ !...Ὅριστε, μᾶς !...
 Κ' οἱ σπορές μας τώρα...
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Ἀστρουλά, σῦρε κάμε μου ἕγκυ
 καφέ, παιδί μου.
 Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ. Ἀμέσως, πατέρα (φεύγει).
 (Ἀκολουθεῖ)

ΟΝΕΙΡΟ ΘΑΝΑΤΟΥ

Γιὰ ἕναν ὄρατο καί νέο ποιητὴ ποῦ συγγὰ
 τὸν ὄνειρευτήκα πεθαμένο.

Στὴ δειτροστράτα ποῦ συνείθαγες
 Νά περπατᾶς ὄλα τὰ βράδια,
 Εἶδα τὴν πένθημη κηδεία σου
 Μέσ' ἀπὸ γίσκεους καί σκοτάδια.

Μαῦρα εἶταν ὄλα, ἀδικονέριστε,
 Ὅσῶν τὸ χρώμα τῆς ψυχῆς σου,

Καμμιά ἀπάντηση
 «Τίς εἶ ; τίς εἶ ;»
 Τὰ κλαδιά ἀνταρῶνται, μεγάλος σάλαγος τα-
 ράζει τὸ σκοτάδι.
 «Ἐρχοῦντ' ἀπάνω μας», φωνάζει κάποιος ἀπὸ
 τοὺς δεκάξη.
 Μπᾶμ, μπούμ ! Διπλώνει ὁ θόρυβος, σκορπᾶν.
 τρίζουν, τσακίζονται κλαδιά, κατακυλοῦν λιθάρια
 στὸν γκρεμό, βροντᾶνε.
 Τοῦρκοι θάταν κ' ἔφυγαν, σὺν ἄκουσαν τουφέ-
 κια. Ἀνάσαναν τὰ παλικάρια, σηκώθηκαν. Μὰ τώ-
 ρα ποῖός τρεβᾶ μπροστά, ἀλλὰ καί ποῖός τὸ πρω-
 τολέει τό : Πᾶμε πίσω !
 «Σταθῆτε, δὲν ἀκοῦτ' ἐκεῖ ;
 «Σὰ βογγητό.»
 «Κ' ἐμένα πρὶν μοῦ φάνηκε πῶς κάτι ἔπεσε μὲ
 τὸ τουφέκι.
 Ὅ ἕνας ντράπηκε τὸν ἄλλον καί προχώρησαν
 στὸ μονοπάτι.
 Φτωχὸ γελᾶδι, ἀγία ἄς μείνη ἡ θύμησή σου. Τώ-
 ρα μαντεύουν τὰ παλικάρια ποῦ θάπεσαν κ' οἱ του-
 φεικὲς ποῦ τοὺς ἐτρόμαξαν πρωτύτερα μὲς στὸ λαγ-
 κᾶδι. Ποῖός ἐρριξε ; ἕνας τὸν ἄλλο ἀναρωτᾶ, μὰ
 ποῖός τὸ λείε ; κ' ἐκεῖνοι πῶριζαν, τὸ ξέρον κ' οἱ

Ποῦ κλειοῦσε ὄλα τ' ἀλλόκοτα ὄνειρα
 Κ' ὄλους τοὺς πόθους μᾶς ἀβύσσου.

Τὰ δέντρα γέροντε ἀπὸ πέρασμα
 Στερνὰ γιὰ νὰ σέ προσκυνήσουν
 Καί τὰ κοράκια δὲν ἀμέλησαν
 Νά ρθουν νὰ σέ μοιρολογήσουν.

Κ' ὄλος ὁ κόσμος ποῦ φαντάστηκες
 Στὰ ξωτικά σου τὰ τραγοῦδια,
 Ἀκολουθοῦσε τὴ νεκρὴ πομπὴ
 Κρατῶντας ἄλλα λουλούδια

Κ' ἀνταμωμένοι εἶταν οἱ γίγαντες
 Μὲ τίς ξανθὲς τίς ἡλιωμένες,
 Ἀνθρώποι ἀλλόμορφοι καί τέρατα
 Θεοὶ καί νᾶνοι κ' αἰγιῶνες.

Καί χίλια πλάσματα ἰσκιόμετωπα,
 Μορφές συμβολικὲς τοῦ Ἀγνώστου,
 Ὅπου σεργάσουν, αἰτοφτέρουγε,
 Διψῶντας τὲ κρυμμένο φῶς του.

Καί τῆς γλυκιᾶς σου νιότης οἱ ἔρωτες
 Χλωμοὶ σὺν τὸ φθινόπωρο κ' ἐκείνοι
 Γιὰ τὸ φιλί σου τὸ ἄχαρο σιμάσανε
 Τὴ σκοτεινὴ σου κλίνη,

Νά πιοῦν ἀπ' τὰ σβυσμένα χεῖλη σου
 Θανατεροῦ νεροῦ σταλαγματιά,
 Ἀποσταμένοι ἀπὸ τὸ φῶς, γυρεύοντας
 Μ' ἄσβεστο πόθο τὴ στεγνὴ βραδιά.

Κ' ἡ Ἀραπίνα ἡ μαύρη Μοῦσα σου
 Ποῦ σοῦχε μάθει νὰ σφυρᾶς
 Τὸ ἄγριο γιοργκάνι στὰ ρημόσπιτα
 Καί στὰ μνημόρεια σὰ βαλμάς,

Σὺν ἀδερφῇ καί σὺν ἀγαπητικιά
 Κ' ἀπάνω ἀπ' ὄλα σὰ μητέρα
 Μὲ τὰ μαλλιά λυτὰ σὺν ἔρβεος
 Μέσα στὸν ἄτρεμον ἀγέρας,

Τὰ ξόρκια τῆς καί τ' ἀφορέσματα
 Στὴν Πλάση αὐτὴ ποῦ σέ ξεπλάθει
 Ρίχνει, ξεσκίζοντας τὰ στήθη τῆς
 Μὲ φερμακικὴς ἀγκάθι,

Καί τῶν κοράκιων συνοδεύοντας
 Κραξίτες κ' οὐραλιάσματα τῶν σκύλλων,
 Ἄλλοι ! τ' ἀτέλειωτα τραγοῦδια σου
 Τελιώνει στὴ νυχτιά τῶν θρούλων...
 Πικρίσι, φθινόπωρο 1907.

Σ. ΣΚΙΛΗΣ

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα Δρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ
 φρ. κρ. 10.

20 ἰσφτά τὸ φύλλο λεφτά 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κδόκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια,
 Ἐθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιό-
 δρομου (Ἀκαδημία), Βουλῆ, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδε-
 ρόδρομου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακᾶκη
 (Πλατεία Στουρνάρα), Ἐξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα
 «Ἐστίας» Γ Κολάρου καί Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ
 Βουλῆ).

Ἡ συντρομὴ πλερώνεται μπροστά κ' εἶναι ἐνδὸς
 χρόνου πάντα.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ἔργον φιλανθρωπίας.—Οἱ παράδες τῆς στα-
 τιστικῆς—Γιὰ τὴν «Ἀρρωσιὴ δούλα». —
 Ὁ Μερκούρης.

ΠΑΥΤΗΚΕ ἕνας γέρος κλητήρας τοῦ Ἰουδαίου τοῦ
 Δικαιοσύνης, πολὺ γέρος καί πολὺ παλιὸς κλητήρας, ἀποῦ
 πενήντα ἡλικία καὶ χρόνια ἔμενε σ' αὐτὴ τὴ θέσῃ καί κανίνας
 Ἰουδαίου δὲν τὸν κοῦνησε. Καί παύτηκε ἀπὸ τὸν κ. Βοκο-
 τόπουλο, ὅχι γιὰτι κομφάλισε πιά καί δὲν μποροῦσε νὰ κά-
 νει τὴν ὑπεροχία του, παρὰ γιὰτι εἶταν ἀνάγκη νάδιαστεῖ ἡ
 θέσῃ καί νᾶν τὴν πάρει κάποιος Συριακὸς ψηφοφόρος τοῦ κ.
 Ἰουδαίου.

Τὸ ζήτημα ἦρθε καί στὴ Βουλῆ μίλησαν κᾶνα δύο βου-
 λευτάδες, κ' ὁ κ. Ράλλης κατηγοροῦσε τὸν Ἰουδαίου γι' ἀθρο-
 πο χωρὶς καρδιά, ἀποῦ πέταξε ἕνα γεροντάκι στοὺς πέντε
 δρόμους. Τί θαρρεῖτε πῶς ἀπάντησε ὁ κ. Βοκοτόπουλος ; Ἀ-
 κοῦστε.

— Δὲν τὸν ἄφισα ἀπροσάτεντο, εἶπε, μὰ τὸν τοποθ-
 τησα σ' ἄλλῃ θέσῃ.

— Καί σὲ ποιά θέσῃ ; τότε ρωτᾶει ὁ κ. Ράλλης.

— Νά, χάριν φιλανθρωπίας θάμισθοδοτεῖται ἀπὸ
 τὴν ἀίστωσιν τὴν προωρισμένην διὰ τὴν στατιστικὴν !»

Καταλαβαίνετε ; Ὑπάρχει κάπιο κοντύλι γιὰ ὀρισμένο
 σκοπὸ στὰ χεῖρια τοῦ Ἰουδαίου, καί τὸ κοντύλι αὐτὸ ἀπὸ
 νὰ ξεδιάζεται ἐκεῖ πὸς πρέπει, χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ μπαλῶνε
 τίς κομματικὲς του ἀνάγκες ὁ κ. Βοκοτόπουλος. Καί τὸ μο-
 λογάει μπροστὰ στὴ Βουλῆ, δηλ. μπροστὰ στὸ ἔθνος, μὲ τό-
 ση ἀδιαντροπία.

*

ΣΤΑ παραπάνω μπερὶ κανεὶς νὰ προσέξει καί τοῦτα
 στὸ ζήτημα τῆς Στατιστικῆς εἴμαστε πίσω, πολὺ πίσω, καί
 ὄλοι τὸ φωνάζουν πῶς μᾶς χρειάζεται ἡ Στατιστικὴ καί ὄ-
 λοι, ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά, τταμπουνάνε πῶς εἰ μᾶς περι-
 σσεύουν παραδες νᾶν τοὺς ξεδιάζουμε γιὰ τέτιες πολυτέλειες.

ἴδιοι τάχα ;
 Σοφτάδες ! Σοφτάδες ! ἀκούει πάντα πίσω τὴ
 χλευαστικὴ φωνὴ τοῦ Βουλοδήμου ὁ Παῦλος Γέρα-
 κας, φεύγοντας μὲ σκυφτὸ κεφάλι στῆς νυχτὸς τὸ
 σκότος. Ἀλλὰ τὸ σκότος ἔρχισε νάριωνη καί ὁ δρό-
 μος τῶν παλικαριῶν μὲς τὴν τραχειὰ ἐρημιὰ δὲ
 βρῖσκει τέλος. Ὁρνίθια αὐτιάζονταν, μὰ κατοικία
 ἀνθρώπινη δὲν ἀπαντοῦσαν ἕνα ἔρμολκῆσι κάπου πέ-
 ρασαν, ἀλλὰ καί αὐτὸ χωρὶς καντύλι καί ὁ μῦλος ποῦ
 σταμάτησαν, σὲ μιὰ ἄγρια λαγκαδιά, κλειστός κ' ἐ-
 κείνος, ρημαγμένος βογγάει θλιμμένα τὸ νερό, ἡ
 φτερωτὴ δὲν ἀναδεύει. Βουβὴ ἐρημιὰ ἀπέραντη σ' ὄ-
 λων τὸν τόπο.
 Ἐάφω σκιά ξεχώρισ' ἕνας τοὺς στὸ θαμποχά-
 ρμα ἀνθρώπος εἶταν κ' ἔφευγε. Ἐ, πατριώτη,
 τοῦρκος, φάντασμα, ὅ,τι καί ἂν εἶσαι, στάσου !
 «Τί θέλετε ;»
 «Τὸ δρόμο νὰ μᾶς δείξης στὴ Στρεβίνα.»
 «Στρεβίνα δῶ γυρεύετε; θά φτάσουν κεῖ πρὶν ἀπ'
 τ' ἔσᾶς οἱ τοῦρκοι.
 «Τί ; Τοῦρκοι ; ποῦ εἶν' οἱ τοῦρκοι ; Τί ἔγινε ;
 Πές, τί ξέρεις ;»
 «Νά, πλάκωσαν, τσοῦζουν φωτιά, ἄλλοι καί τρι-
 σαλλοὶ μᾶς τοὺς ραγιαδες.»

«Γλήγορα, δείξε μας τὸ δρόμο στὴ Στρεβίνα.»
 «Στρεβίνα δῶ; Ἐδῶ στὸν Ἀγιώρη. Μὴ
 στέκεστε, σῦρτε νὰ σμιζτε τὸ στρατὸ ποῦ φεύγει.»
 «Στὸ δρόμο βγᾶτε μᾶς !»
 «Πᾶω νὰ γλυτώσω τὰ γελᾶδι, ὄρε, νὰ τὰ λακ-
 κίσω στὰ ρουμάνια.»
 «Γλύτωσε πρώτα ἐμᾶς.»
 «Ἀμᾶν, βρε παλικάρια !»
 Ἡ κᾶνα τοῦ πιστολιοῦ τοῦ Παύλου γυάλισε μὲς
 τὸ θάμπωμα τὸν τοῦρκο ἔφευγε ὁ ραγιαδες, τοῦ ἀν-
 τάρτη ἔγινε ὀδηγός, ποῦ ἔφευγε καί αὐτὸς τὸν τοῦρ-
 κο. Φτερά ἔκαμαν τὰ δεκαπτά ζευγάρικ πόδια. Τσα-
 ροῦχι δὲ βαροῦσε πιά, μπότα δὲν ἔσφιγγε. μὲς τὰ
 ρουμάνια σκόρπιζαν τᾶχρηστα πιά φουσεκία. Χάρα-
 ξε ἡ αὐγὴ, ὀμορφὴ αὐγὴ στὴν ὀμορφιά τῆς Ἡπει-
 ρος, ὅταν ὁ Παῦλος κ' οἱ συντρόφοι του ἐπέβησαν
 τὸ ξύλινο γιοφύρι τοῦ ποταμοῦ, ποῦ τοὺς ἔκοβε παν-
 τοῦ τὸ δρόμο ὄλη τὴ νύχτα. Τᾶηδόνια κελαδοῦν
 κ' ἔδῶ, μὰ ποῖός τᾶκούει τᾶηδόνια !
 Τρεῖς ὄρες ἔστεκε στὸ πόδι ἐκεῖ ἕνας λόχος
 περιμένε ἕναν ἄλλον ἀπὸ τὰ βουνά, μαζὶ νὰ ὑποχω-
 ρήσουν. Ἀπ' τὰ μεσάνυχτα τὸν εἰδοποίησαν, ἦρθε
 ἡ αὐγὴ καί αὐτὸς ἀκόμα δὲν ἐφάνη. Μὲ βία κρατοῦ-
 σε ὁ ἀξιωματικὸς τὸ λοχαγὸ του, ποῦ ἤθελε νὰ μὴ

Νά, όμως πού οικοδομούνται από δω κι από κει λίγοι παρράδες και τους παράδες αυτούς ο κάθε Υπουργός τους μοιράζει σαν κόλυβα όπου τάρεσει.

Ο κ Βοκοτόπουλος, νάν τ'αγαπάτε για σίγουρο, αν είταν Υπουργός τω Ναυτικῶν, είταν καλός να μᾶς πεί, χωρίς να μᾶς ξαφνιάσει καθόλου, πώς τὸ δεινά γεροκλητῆρα τῶ Υπουργείου του τὸν έβαλε να μισθοδοτῆται, χάριν φιλοφροσύνης, από τὸ ταμείο τῶ Έθν. στόλου και τὸν τάδε κομματάρχη του τὸνέ διορίσε... ναύαρχο. Και ἡ Βουλὴ θάν τάκουγε αὐτὰ και... θά χαμουριότανε.

*

ΟΣΟ δημοσιεύτανε στὸ «Νουμά» τὸ τελευταίον ρομάντζο τῶ Ψυχάρη «ἡ Ἄρρωστὴ δούλα», πολλοὶ φίλοι μᾶς γράψανε φανερόντως τὸν ἐνθουσιασμό τους για τὸ νέο ἔργο τῶ Δασκάλου. Τὰ παθήματα και οἱ περιπέτειες τῆς δύστυχης, μὰ καλοφύρης Κατινούλας, ὁ ἀγῶνας ὁ ὀλέθρος τῶ σοφοῦ ἀφεντικοῦ τῆς γιὰ να τὴν τραβήξει από τὸν ἀδὴ, πού ἡ ἐπιμονὴ ἀρρώστια τῆς μέρα με τὴ μέρα στὴν ἔσπρωχνε, — συγχινῆσανε τοὺς ἀναγνώστες μᾶς ἀρετὰ βαθιά.

Μὰ τὸ πρᾶμα νομίζουμε πὼς δὲν εἶναι ἴσαμε και ἡ δούλα τῶ Ψυχάρη, δὲ στέκει μόνο σὲ ἀψηλὴ ἀξία ἐπειδὴ μᾶς παράστανε τόσο ζωντανὰ τὰ ἱστορικά τῆς ἀρρώστιας δούλας κ' ἐπειδὴ μᾶς μίλησε τόσο φωτεινὰ για τὸ μεγάλο ζήτημα τῆς ὑγείας. Ἡ ἀληθινὰ μεγάλη του δούλα εἶναι, τὸ πὼς εἰδείξεν μ' αὐτὸ τὸ ρομάντζο τὴν τρανὴ δύναμη τῆς δημοτικῆς μᾶς, πὼς στάθηκε τόσο ἰκανὴ να ζουγραφίσει πιστὰ και τεχνικὰ ἕναν κόσμο ἀλάκαιο — και τέτοιον κόσμο πὼς κλεί τὸ ρομάντζο, από πάλιν ἴσαμε κουζίνα, από τὴν ἀπλοχωριά τῆς ἐξοχῆς, ἴσαμε τὴν γλαυῆ τῆς πολιτείας, ἴσαμε τὴ λυπητερὴ συμπερικυκλωσὶα τῶ νοσοκομείου.

Ἐνας βαθύς κριτικός, — σάν τὸν Παλιούρα μᾶς, να ποῦμε — τί λογῆς λογῆς συμπεράσματα δὲ θά μπορούσε να βγάλει από τὸ ἔργο αὐτό, τὴ μέρα πὼς θά κριθεῖ πλατιὰ κ' ἐπισημονικὰ ἡ μεγάλη δούλα τῶ τιμημένου και σοφοῦ μᾶς πρωτεργάτη τῆς Ἰδέας.

*

ΓΕΙΑ ΣΟΥ, Μερκούρη! Ἡ Κυβέρνηση πολεμάει, μέσο τῶ Νομάρχη τῆς, τὸ ἔθνος μᾶς, μὰ κι ὁ Μερκούρης πὼς δὲ χωρατεύει, ἀρχίζει να τρίξει τὰ δόντια του και να φροβερίζει πὼς θά παραιτηθεῖ και αὐτός και τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο, αν ἡ Κυβέρνηση δὲν πάψει τὸν κλοστοπόλεμό τῆς και δὲν τὸν ἀφίσει να δουλέψει για τὸ καλὸ τῆς Ἀθῆνας, ὅπως αὐτὸς ἔρει.

Ὁ Μερκούρης φροβερίζει μὰ εἶναι Ἀρβανίτης ὁ Μερκούρης και δὲ θά περιοριστεῖ μοναχὰ στὶς κούφιες φροβέρες. Τέχουμε για σίγουρο πὼς αν ἐξακολουθήσει ἡ Κυβέρνηση νάν τὸν πολεμάει, θάν τῆς πετάξει τὸ Δημαρχεῖο και τὸν ἀποστρατῆ και θά ρίξει πάνω τῆς ὅλη τὴν εὐτύχη για ὅ,τι γίνε ἕσπορα.

Ἡ «Ἀχρόπολη» τῆς Τετάρτης τὸ τέτοιο παληχωριστο φέριμο τῶ Μερκούρη τὸ χαιρετᾶει ὡς ἀρχὴ τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπανάστασης πὼς ὅλοι τῆς ζητᾶμε. Και εἶναι σ' ἀλήθεια ἀρχὴ και πολὺ καλὴ μάλιστα.

προσμεῖνον ἄλλο, οἱ στρατιῶτες ἔμουρμουρίζαν και βλαστημούσαν.

«Πῆγες, μωρέ, τῶ τῶπος;» ξαναρωτοῦσε ὁ λοχαγὸς για ἑκατοστὴ φορὰ ἕνα λογία.

«Πὼς δὲν ἐπῆγα! φέμμα θά σᾶς πῶ;»

«Και τί σου ἀπάντησε;»

«Μ' ἔδρισε, ὅπως σᾶς εἶπα.»

«Πὼς τῶ βῆκε στα κατσάρχα και τῶπτε! ἴ» ἔλεγε κ' ἐξανάλειγε ἀνυπόμονος ὁ λοχαγὸς στὸν ἀξιωματικό του.

Τὸ λόχο τῶ Παλιούρα ἐπρόσμεναν ἐκεῖ κι ὁ σκυραετός πὼς ἔφερε χτὲς τὸ μῆνυμα στὸ λοχαγὸ Λαχτάρα για τίς δυὸ χιλιάρες, φέμματα δὲν εἶπε.

«Δὲν τὸ κουνῶ από δω», ἀπάντησε ὁ γενναῖος λοχαγὸς, δταν τὸν εἰδοποίησαν να ὑποχωρήσει.

«Στὰ ταμπούρια, παιδιὰ!» ῥεῖαζε και πὼς ταμπούρια; Τί τῶθελαν; Κουτοὶ θάταν οἱ τούρκοι νᾶρθουν ἴσα από τὸ δρόμο τῶν Γιαννῶν; Στᾶνες τριγύρω, χόρτασε ὁ λοχαγὸς κι ὁ λόχος του τὴν πρίτσα και τὸ χλωροτύρι.

«Κ' ἐγὼ τὸ πίνω», ἔλεε με τὸ νοῦ του ὁ ὑπόλοχαγὸς Γιαταγάνης, «μὰ ὡς αὐτοῦ δὲν καταναίνω.»

Ἐτρόμαξαν να βάλουν τὸν ἀγριεμένο καπετᾶν Παλιούρα τῶ λόχο, πὼς εἶχε ὁ λόχος για να σέρνη τὰ φουσίκια. Παρήταν αὐτὰ και φόρτωσαν τὸ λοχαγὸ τους

«Πὼς πᾶμ' ὀρέ; Στὰ Γιάννινα θά πᾶμε, ποιὸς τὸ λέει να πᾶμε πίσω;» ἐφώναζε ὁ λοχαγὸς.

«Ἀχὰ, στὰ Γιάννινα! ἐκκαύαζε κι ὁ λόχος ροβολῶντας στὸ σκοτάδι από τὰ βράχια, ὅσο πὼς ἔφθασε ἡ πομπὴ με τὴν αὐγὴ μαζὶ στὸ ξύλινο γεφύρι τῶ Λούρου με τὰ πράσινα νερὰ τὰ κοιμισμένα.

Ἦρθε ἡ καρδιά στὸν τόπο τῆς, δταν πατήσαμε τὸ δρόμο τὸ μεγάλο. Πιὰ δὲν τὸν χάνομε, μᾶς βγάζει ἴσα μες τὴν Ἄρτα. Παλιὰ λημέρια μᾶς, καλῶς να μᾶς ξαναδεχθῆτε.

ΓΑΜΟΙ

Λάβαμε τὸ ἀκόλουθο ἀγγελτήριο

ΓΕΩΡ. Δ. ΣΚΟΠΕΛΙΤΗΣ

ΚΑΙ

ΒΑΓΓΕΛΑ ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑΝΤΗ

Στεφανωδήσανε στὸ Μεσαῖο Καρλόβασι σὶς 29 τοῦ Νοέβρη 1907.

Ὁ Σκοπελίτης εἶναι ὁ φίλος μᾶς ὁ Λαβασαγγα πὼς δημοσίεψε τὰ ἄμορφα Μανταγκασκαριανὰ παραμῦθια δῶ και λίγους μῆνες στὸ «Νουμά», ἐμπορευέται στὴν Ἀναλαθά τῆς Μανταγκασκάρης και κατέθηκε στὴν πατρίδα του, τὴ Σίμο, για να παντρευτεῖ. Τώρα ξαναγυρίζε στὴ Μανταγκασκάρη με τὴ διαλεχτὴ συντροφίσα του και με τίς γκαρδικῆς εὐκὲς τῶ φίλων του.

Ἡ «ΔΙΑΠΛΑΣΗ» ΚΑΙ ΤΑ ΡΩΜΙΟΠΟΥΛΑ

Και προχωροῦμε παραπέρα. Μπαίνουμε στὰ γεμάτα μέσα στὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα, πὼς μπροστὰ του τύπλα νᾶχουν ὅλα τὰ καμώματα τῶν βλαχοδήμαρχων και τῶν ἄλλων κομματάρχηδων. Διαβάστε τὰ παρακάτω κι αν θέλετε κλάψτε ἢ γελάστε. Μὰ ἐγὼ θαρρῶ πὼς πρέπει να κλάψουμε, ἐπειδὴ τὰ κακόμοιρα τὰ Ρωμιόπουλα ποτιζονται από τὰ τῶρα τὸ δηλητήριο πὼς σκοτώνει και τὸ ἔθνος: σέρνονται ἔθελά τους ἀθῶκ στρατάρια στὸ βωμὸ τῶ ἀχόρταγου αὐτοῦ Μολῶχ, πὼς λέγεται κόμμα: «Ἀποσκιρτησάντων ὄλων τῶν φίλων μου από τῶ Ὀνειροπόλου, ἀποσκιρτῶ κ' ἐγὼ ἀσπρίζω τὸν Μαμαρωμένον Βασιλῆαν και δίδωμ ἕνα ΜΑΥΡΟΝ ΔΑΓΚΩΜΕΝΟΝ εἰς τὸν Ὀνειροπόλον. — Ἡμέρα τῆς Ἐλευθερίας» (Σημείωμα: Γράψε, παιδί μου, στὴ Διάπλαση να σου ἀλλάξῃ τὸ ψευτόνομα και να σου δώσῃ τὸ πιὸ ταιριαστὸ ΔΟΥΛΙΟΝ ΗΜΑΡ). Πὼς σᾶς φαίνεται αὐτὴ ἡ ἀποσκιρτησῆ; Ἐγὼ θαρρῶ, ὅτι δίνεται στὰ Ρωμιόπουλα ἕνα πολὺ καλὸ κι ὄμορφο μάθημα για να καλλιεργήσουν και τὴν ἀστάθεια τῶ χαρακτήρα, να συνήθισουν από τῶρα να πηδοῦν από στρουγγα σὲ στρουγγα πολιτικῆ. Και φτιάνω με τὸ νοῦ μου τῶρα τὴν τρομερὴ εἰκόνα τῶ

* Ἡ ἀρχὴ του στὸ περασμένο φύλλο.

Τὸν ξάδερφό του Βουλοδῆμο ἀπάντησε ὁ Πυλὸς Γέρακας κοντὰ στὴ γέφυρα τῆς Ἄρτας. Τὸν εἶχε βροσει κι ἐκείνον τὸ τσοροῦ κι ἐγύριζε κάραβο τσακισμένος με τοὺς εὐζωνῆς του, καθάλλα σ' ἕνα παλιομουλάρο.

«Ἐ πὼς τὰ βλέπεις τῶρα, ξάδερφε; Σμίξαμε πάλι!» ἐφώναζε ὁ λοχαγὸς, σάν εἶδε τὸν ἀντάρτη.

«Μὰ δὲ μὲ λές, πὼς ἔγινε;» ρώτησε σιγαλὰ ὁ τελευταῖος, σιμῶνοντάς του.

«Πὼς θὲς να γίνῃ! Νά, σβάρνα μᾶς πῆραν, σβάρνα πῆραμε κ' ἐρεῖς τοὺς ἄλλους πίσω κι ὅποιος πρωτοφύγη. Κεῖμας μοναχὰ τὸ παιδί, τὸν ἔφεδρο ἀνθυπολοχαγὸ μου. ἤθελε να μὲ σηκωθῇ ὀρθὸς, σάν τὸν Καρκισκάκη και τὸυ τὴ φύτεψαν στὸ γόνα. Θὰ τὸν ξεθυμάνουν κι αὐτονοῦ τὰ αἷματα, αν γλυτώσῃ...»

Ἐἶπε ὁ λοχαγὸς και χτύπησε με τὴν ἀκρὴ ἀπ' τὸ καπίστρι τὸ κουτσὸ μουλᾶρι. Ἀπὸ τὸ λόχο του πίσω δὲν ἤθελε να μείνη.

Ὁ Παῦλος στάθηκε και πρόσμενε τοὺς σύντροφους του. Ἴδιο μουλᾶρι ἔφερε πίσω και τὸν ἀντάρτη ποιητῆ, χτυπημένον κι αὐτὸν από τὴ μπότα. Ἐρχονταν δίπλα δίπλα με τὸ λοχαγὸ Παλιούρα, παλιὸ του γνώριμο. Σκυφτὰ εἶχαν τὰ κεφάλια τους και κουβεντιάζαν ἤσυχα: ἡ ὄψη και τῶν δυὸ εἰδειχνε πὼς εἶχαν ξεμεθύσει.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

μελλομένου Ρωμιῶ ἐκλογία, πὼς θά πάη να ψηφίση με λύσσα, πὼς θ' ἀνακατευτῆ στὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα με μανία, πὼς θά εἶναι πρῶτος και καλλίτερος στὶς διαδήλωσες και θά οὐρλιάξῃ και ἴσω; τραβήξῃ και τὴν κουμπούρα του για τὸ κόμμα. Με τὸ πείσμα πὼς δηλώνει ὅτι ὅλα δώσῃ τῶρα μαῦρο και πὼς τὸν ἀναγκάζει να τὸ γράψῃ με τόσο μεγάλα γράμματα, ὅλα πρέπει να τὰ περιμένῃ κανένα. Μόνο ἡ Διάπλαση μπορεῖ να χαιρέται με τὰ τέτοια καμώματα και να τὰ βροσῇ φυσικὰ και μορφωτικὰ τῶ χαρακτήρα.

Ἄμ τούτῃ ἡ σοβαρότατη δῆλωση πὼς σᾶς φτινεται; Ἐπὶ τῶ ἐπισήμως, ὅτι τὸ ἐκ 30 ψήφων ἡμέτερον κόμμα ὑποστηρίζει παμφίλτατον Ὀνειροπόλον. — Κυανόλευκον Λάβαρον». (Σημείωμα: Κ' ἐσύ, μικρέ μου, ρώτησε τὴν κυρὰ-Διάπλαση: τί τῆς ἔκαμεν ἡ σημαία μᾶς και σου ἐπιτρέπει να τὴ βροσῇς ἔτσι ἀδιάντροπα;) Φαντάζομαι τὴ χαρὰ και τὸ πανηγύρι τῶ μικροῦ ὑποψήφιου με τέτοια δῆλωση. Τόση ἐπιτυχία μόλις ἔρχισε τὸ στάδιο τῆς ὑποψηφιότητος δὲν εἶναι παιζέ-γέλασε. «Τὸ ἡμέτερον κόμμα!» εἶμαι βέβαιος πὼς αὐτὸς ὁ μικρὸς κομματάρχης δὲ θᾶλειψε ἀπὸ καμιά συνεδρίαση τῆς Βουλῆς ἢ θά τρώη καθήμερα πρακτικῆ τῆς Βουλῆς πὼς τυπῶνον οἱ ἐφημερίδες. Ἄλλοιῶς δὲν ζῆ γιέται τὸ πὼς ἡ δῆλωσή του εἶχε τέτοια κοινοβουλευτικὴ γλώσσα. Ἐλπίζω ὅτι αὐτὴ τὴν παρατήρησῃ θά τὴν ἔκανε κ' ἡ Διάπλαση και θά χτύπησε με χαρὰ τὰ χέρια τῆς, ἐπειδὴ οἱ ψηφοφόροι τῆς κ' εἰ ὑποψήφιοι τῆς προοδεῖουν τόσο πολὺ στὸ ἠθικοπλαστικὸν στάδιο πὼς τοὺς ἔνοιξε. «Τὸ ἡμέτερον κόμμα!» και με τί κχαίρη πὼς τὸ λέει ὁ μικρὸς ἀρχηγῆς! Μὰ μήπως εἶναι ἀσήμκντο πρᾶμα τὸ να διαθέτῃς σὲ τέτοια ἡλικία 30 κοουκία; Και ὅμως ὁ Πυθαγόρας ἕνα από τὰ κυριώτερα παραγγέλιματά του στοὺς νέους για να γίνουν κκαλοὶ κι ἔξιοι πολῖτες εἶχε και τὸ «κυάμων ἀπέχεσθαι». (Μ' ἄλλα λόγια να μὴν ἀνακατεύονται στὶς ψηφοφορίες). Ἡ Διάπλαση φαίνεται πὼς θέλει να δειξῃ ἀνόητο και ἀνίδεο ἀπὸ παιδαγωγία τὸν Πυθαγόρα και γι' αὐτὸ με τὰ δημοψηφίσματα τῆς φωνάζει στὰ παιδιὰ πὼς τὴ διαβάσουν ἀκυάμων ἔχρηστικο κι ἀπὸ τὰ μικράςας χρόνια.

Κακόμοιρα Ρωμιόπουλα! ἕνα περιοδικὸ ἔτυχε νᾶχετε κ' ἐσεῖς για να περνᾶτε τὴν ὥρα σας εὐχάριστα και τῶρα ἔρχεται κι αὐτὸ να μολέψῃ τὴν ἀθῶα ψυχὴ σας με τὸ μικρόβιο τῆς χειρότερης ἀρρώστιας τῆς Ρωμιότητος. Και εἶμαι βέβαιος, ὅτι ὁ πόνος πὼς νοιώθει καθένας ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀλήθεια θά γίνῃ μεγαλείτερος, αν παρεκκολληθῇ στὴ Διάπλαση με ποῖον τρόπο γίνετι αὐτὸς ὁ ἐκλογικὸς ἀγῶνας, με τί πείσμα, με ποιὰ μέθοδο, με ποιὰ πιστὴ ἀντιγραφή τῶν ἄλλων, τῶν ἀληθινῶν ἐκλογικῶν ἀγῶνων. Κι ἀκόμη θά νοιώσῃ καθένας ἀγανάκτηση πραγματικῆ, δταν καταλάβῃ καλὰ, πὼς κολακεύονται οἱ παιδιὰτικὲς ματαιοδοξίες, πὼς συνηθίζονται οἱ ἀπλερες αὐτὲς ψυχὲς στὴν ρεκλάμα, στὴν ἐπίδειξη, στὸ κυνῆγι τῆς εὐκολῆς και σαχλῆς ἐπιτυχίας, πὼς κολακεύονται οἱ μικροφιλοδοξίες και ἰκανοποιούνται με τὸ βλαβερότερο τρόπο. Ἄ; ψυχολογῆσῃ καθένας λίγο ὅλα αὐτὰ τὰ καμώματα τῆς Διάπλασης κι ὅλη τὴ ρουτινιερικὴ προσπάθειά τῆς για να διασκεδάσῃ τὰ παιδιὰ, πὼς τὴ διαβάσουν, και θά νοιώσῃ ἄμείως ποῖο εἶναι τὸ κκαὸ πὼς γεννιέται μ' ὅλη τὴ χαλάστρα δῆναμῆ του. Ἐνῶ ὅλοι οἱ παιδαγωγοὶ τῶ κόσμου φροντίζουνε σήμερα πὼς να καταφέρουνε να ρίχνουν εὐκολα στὴν παιδιὰτικὴ ψυχὴ τὸ σπέρμα για τὰ ἀψηλὰ και μεγάλα φρονήματα, πὼς να σβῶνουν ἀπὸ μέσα τῆς κάθε κακὸ φυσικὸ πὼς τὸ κληρονόμησαν ἀπὸ τὸν πατέρα τους τὰ παιδιὰ, πὼς να

ΒΟΛΤΑΙΡΟΥ Ο ΜΙΚΡΟΜΕΓΑΣ

ΚΕΦ. ΣΤ'.

Τί πάθανε με τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Μικρομέγας, καλῆτερος παρατηρητῆς ἀπ' τὸ νᾶνο, εἶδε καθαρὰ πού αὐτὰ τὰ πραγματάκια μιλοῦσαν μεταξύ τους. Τὸ εἶπε τοῦ συντρόφου του, μὰ αὐτός, ντροπιασμένος ἐπειδὴ γελάστηκε στὸ ζήτημα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, δὲν ἤθελε τώρα νὰ παραδεχτῆ πὼς τέτοιο εἶδος ὄντα μπορούσαν νὰ ἀνακινώσουν ἰδέες. Ὅμοια μὲ τὸ Σειριώτη κάτεχε ὅλες τὶς γλώσσες, ἐπειδὴ ὅμως δὲν τοὺς ἄκουγε νὰ μιλοῦν, ὑπόθετε πὼς δὲ μιλοῦν. Ἄλλως τε τί λογῆς φωνητικά ὄργανα μπορούσαν νὰ ἔχουν τέτοια ἄορατα ὄντα, καὶ τὸ κάτω κάτω τί θᾶχουν νὰ πῶν ; Γιὰ νὰ μιλήσῃ πρέπει νὰ σκέφτεται, ἢ σχεδόν· καὶ ἂν αὐτὰ τὰ μόρια εἶχαν σκέψη, θὰ εἶχαν δηλαδὴ κάτι ἀνάλογο μὲ ψυχὴ. Ἀλλὰ νὰ παραδεχτῆ σ' αὐτὰ τὰ ὄντα ψυχὴ, αὐτὸ τοῦ φαινότανε τρέλλα. — Μὰ τώρα δά, τοῦ λέει ὁ Σειριώτης, παραδέχτηκες πὼς κάνουν τὸν ἔρωτα. Νομίζεις πὼς θὰ μπορούσαν νὰ κάμουν τὸν ἔρωτα δίχως νὰ σκέφτονται, δίχως νὰ προφέρουνε μιὰ λέξη, ἢ τουλάχιστο νὰ βγάλουνε μιὰ φωνή ; Ἡ μήπως σοῦ φαίνεται πὼς εἶναι δυσκολώτερο νὰ φτιάξῃς μιὰ ἰδέα παρὰ ἓνα παιδί ; Ἀν ὡς τῆσιν ἐμένα, καὶ τὸνα καὶ τ' ἄλλο εἶναι μεγάλα μυστήρια. — Δὲν ξέρω κ' ἐγὼ τί νὰ πιστέψω καὶ τί ν' ἀρνηθῶ, λέει ὁ νᾶνος· τᾶχω χαμένα. Ἀς τὰ ἐξετάσουμε τώρα αὐτὰ τὰ ἔντομα καὶ ὕστερα σὺ ζητοῦμε. — Τώρα μίλησες πολὺ φρόνιμα, τοῦ λέει ὁ Μικρομέγας. Καὶ ἀμέσως βγάζει ἀπ' τὴν τσέπη του ἓνα ψαλλίδι, κόβει τὰ νύχια του, καὶ ἀπὸ ἓνα ἀποκοπίδι τοῦ νυχιοῦ του ριάνει στὴ στιγμή ἓνα εἶδος μεγάλη σάλπιγγα, ἓνα πελώριο χουνί, καὶ ἀκούμπει τὸ σωλῆνα στὸ αὐτί του. Ἡ περιφέρεια τοῦ χουνιοῦ ἐπαιρνε μέσα τὸ καράβι καὶ ὅλο τὸ πλήρωμα. Μὲ τὴν ἐφεύρεση αὐτὴ ὁ φιλόσοφος μας ἄκουγε καθαρὰ τὸ μουρμούρισμα τῶν ἐντόμων ἐκείνων. Σὲ λίγες ὥρες κατῶρθωσε νὰ ξεχωρίσῃ τις ὀμίλιες τους καὶ νὰ καταλάβῃ τὰ γαλλικά. Ὁ νᾶνος τὸ ἴδιο, ἀλλὰ μὲ λίγη πιότερη δυσκολία. Ἡ ἀπορία τῶν ταξιδιωτῶν μας ὅλο καὶ μεγάλωνε. Ἄκουγαν τὰ ζωῖα πού μιλοῦσαν ἀρκετὰ λογικά, καὶ αὐτὸ τὸ παιχίδι τῆς φύσης τοὺς φαίνονταν ἀνεξήγητο. Περιττὸ νὰ σὰς πῶ πὼς ἐβράζαν ἀπὸ ἐπιθυμία ν' ἀνοίξουν κουβέντα μὲ τὰ σκουληκάκια. Φοβούνταν ὅμως μήπως ἡ φωνὴ τους, πρὸ πάντων τοῦ Μικρομέγα, τοὺς ξεκουράνῃ, ἀντὶ νὰ τὴν ἀκούσουν. Ἐπρεπε νὰ περιορίσουν τὴ δύναμή της. Βάλανε στὸ στόμα τους κάτι τσουσιά, καὶ τὴν ἄκρη τους, πού εἶτανε πελεκημένη πολὺ ψηλὴ, τὴν πλησιάζανε στὸ καράβι. Ὁ Σειριώτης εἶχε τὸ νᾶνο στὰ γόνατά του καὶ τὸ καράβι μὲ τὸς ἐπιβάτες ἀπάνου στὸ νύχι του. Χαμήλωσε καλὰ τὸ κεφάλι του καὶ μιλοῦσε ὅσο μπορούσε σιγὰ. Ἀποῦ λοιπὸν ἔλαβε ὅλες αὐτὲς τὶς προφύλαξες καὶ ἄλλες ἀκόμη, ἔρχισε ἔτσι δὴ τὴν ἡμέλια του.

— Ἄορατα ἔντομα, πού τὸ χέρι τοῦ Πλάστη εὐδόκησε νὰ σὰς πλάσῃ μέσα στὴν ἄβυσσο τοῦ ἀπειροστοῦ. Τὸν εὐχαριστῶ πού μὲ ἀξίωσε νὰ ἰδῶ μυστήρια πού μοῦ φαίνονταν ἀξεδιάλυτα. Ἡ αὐλὴ στὴν πατρίδα μου βέβαια δὲ θὰ καταδίδονταν οὔτε νὰ σὰς κυττάξῃ. Ἐγὼ ὅμως ὅμως δὲ περιφρονῶ κανέναν καὶ σὰς προσφέρω τὴν προστασία μου.

Οἱ ἀνθρώποι ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια, τᾶχασαν. Εἶτανε ἀδύνατο νὰ καταλάβουν ἀπὸ πού ἔρχονταν. Ὁ ἐφημέριος τοῦ πλοίου διάβασε ἐξορισμούς, οἱ ναῦτες βλαστημοῦσαν, οἱ φιλόσοφοι ἐφκίασαν ἓνα σύστημα. Ἀλλὰ μὲ ὅλα τὰ συστήματά τους, ἀδύνατο νὰ βροῦνε ποῖος εἶτανε αὐτός πού μιλοῦσε. Τότε ὁ Κρονιώτης, πού εἶχε λεπτότερη φωνὴ ἀπ' τὸ Μικρομέγα, τοὺς ἐξήγησε μὲ λίγα λόγια μὲ ποιούς εἶχαν νὰ κάνουν καὶ ποιούς εἶτανε ὁ κ. Μικρομέγας, καὶ ἀποῦ τοὺς συλλυπήθηκε πού εἶναι τόσο μικροί, τοὺς ρώτησε ἂν εἶτανε πάντοτε σ' αὐτὴν τὴν ἀξιολύπητη κατάσταση, καὶ τόσο γειτονεῖτε μὲ τὸ μηδέν, καὶ τί κάνουν ἀπάνου σ' αὐτὴν τὴν σφαῖρα πού μοιάζει νὰ εἶναι χτῆμα τῶν φαλαίων μᾶλλον, ἂν εἶναι εὐχαριστήμενοι, ἂν πολλαπλασιάζουν-

τὰ κάνουνε νὰ μισήσουν ὅλες τὶς περασμένες ἀμαρτίες τῶν μεγαλειτέρων τους, ἔρχεται ἡ Διάπλαση νὰ φυτέψῃ στὴν ψυχὴ τῶν μικρῶν αὐτῶν, πού εἶναι ἡ ἐλπίδα τῆς Ρωμισσύνης, τὸ σπέρμα τοῦ κομμουνισμοῦ. Κ' ἔχει τὴν ἀξίωση νὰ λέγεται περιοδικὸ παιδαγωγικὸ ἀκλήθεϊς παρασχόν εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ὑπηρεσίας», ὅπως δηλαδὴ λέει ἡ ἴδια καὶ τὴ συσταίνει καὶ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας !

Γιατὶ αὐτὴ ἡ πολυλογία καὶ γιατί αὐτός ὁ ἐξάψαλμος ; μπορεῖ νὰ μὲ ρωτήσῃ κανένας. Ἀπαντῶ. Ἄκουσα καὶ τὸ θυμάμαι ὅτι πολλὲς φορὲς ἡ Διάπλαση παινεύτηκε ὄχι μόνον πὼς εἶναι τὸ μοναδικὸ παιδαγωγικὸ στὴν Ἑλλάδα περιοδικὸ παρὰ καὶ πὼς αὐτὴ στάθηκε ὁ κυριώτερος μορφωτῆς τῶν γραμματισμένων ἀπὸ τοὺς σημερινούς Ρωμιούς. Μάλιστα· στὰ τριάντα χρόνια πού βγαίνει τὸ περιοδικὸ αὐτὸ οἱ γραμματισμένοι Ρωμιοί, ὅταν εἶτανε παιδάκια λίγοπολὺ τὴ διαβάζαν ὅλοι. Καὶ φυσικὰ θὰ μορφώθηκε κομμάτι—γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ πολὺ— ὁ χαρακτήρας τους καὶ ἀπὸ τὸ διάβασμα αὐτό. Καὶ ὅμως ἡ γενιὰ πού εἶκοσι χρόνια διάβάζε τὴ Διάπλαση εἶναι σήμερα κείνη, πού κατάντησε τὸ ἔθνος μας σὲ τέτοια χάλια. Δικηγόροι, γιατροί, πολιτευόμενοι, καθηγητές, δασκάλοι, βιομήχανοι, στρατιωτικοί, δικαστικοί, ὅλοι δουλέψαμε γιὰ ν' ἀποχαλάσουμε τὴ μηχανὴ τοῦ Κράτους, σέρνοντας ἀπὸ πίσω μας καὶ τὸν ἀγράμματο λαό. Ὅταν ὅλοι ἐμεῖς εἶμαστε πῶς νεοί λέγαμε, ὅτι ἡ γενιὰ τοῦ 62 μᾶς ἔφερε σ' αὐτὸ τὸ σημείον. Σήμερα ὅμως δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὸ λέμε, ἐπειδὴ ἐμεῖς δὲν καταφέρνουμε τίποτα καλλίτερο, παρὰ ἀφίνουμε τὸ Κράτος νὰ τρέχῃ κατὰ τὸν ἐγκρημό. Ἄν λοιπὸν ἡ Διάπλαση εἶχε μορφώσει κομμάτι τὸ χαρακτήρα τῆς γενιᾶς, πού τὴν εἶχε γιὰ παιδαγωγὸ τῆς τόσα χρόνια, ἡ γενιὰ αὐτὴ θὰ στέκονταν πῶς ἀπάνου ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ 62. Κ' ἔτσι τὸ ἔργο της ἀποδεικνύεται ἀρνητικὸ καὶ τὰ παινιμάτά της κούφια καρδιά. Μέσα σὲ τριάντα χρόνια δὲν κατῶρθωσε τίποτα· καὶ τὴν μὲ τὰ καμώματά της, μὲ τὴν κολακεία πού κάνει στὴν πῶς ταπεινὴ Ρωμαϊκὴ ροπή, μὲ τὰ δημοψήφισματά της δυναμώνει τὸ κακὸ γιὰ νὰ βσιλέψῃ καὶ ἄλλα χρόνια. Οἱ χαρακτήρες δὲ μορφώνονται ἔτσι. Καὶ καλὰ θᾶκανε ἡ κυρὰ Διάπλαση ἂν ἐπαιρνε γιὰ ὁδηγὸ της, καὶ ἀπάνου σ' αὐτὰ στῆριζε τὸ πρόγραμμά της, τὰ λόγια τοῦ παλαίου Φωκουλίδη :

Χρὴ παιδί' ἔτ' ἔοντα
καλὰ διδάσκειν ἔργα.

Τὰ καλὰ ἔργα δὲν εἶναι βέβαια οἱ ἐκλογές· καὶ οἱ ὑποφορίες, μ' ὅσο καὶ ἂν εἶναι παιδικῆς καὶ γίνονται γιὰ διασκέδαση τᾶχα.

Καὶ τώρα, φίλε μου «Νουμάς», δόσε μου τὴν ἔδεια νὰ τελειώσω τὸ ἄρθρο μου αὐτὸ μὲ μιὰ δικιολογία, πού ἴσως νὰ γίνετχι περισσότερο γιὰ σένα. Στοχάζομαι ὅτι μπορεῖ νὰ βρεθῶνε τίποτα κακόγνωμοι καὶ νὰ εἰποῦν ὅτι τὰ λεγόμενά μου τούτα τὰ δημοσιεύεις ἀπὸ ἐπαγγελματικὴ ἀντιζηλία· ὅτι δηλαδὴ, ἐπειδὴ κ' ἐσένα ὁ πόθος σου εἶναι νὰ διαβάξῃς περισσότερο ἀπὸ τοὺς νέους καὶ τοὺς μικροὺς, παρὰ ἀπὸ τοὺς μεγάλους, θέλεις νὰ ρίξῃς μὲ τέτοιες κατηγορίες τὴν κυκλοφορία τῆς Διάπλασης· χτυπᾶς τὴν ἐπιχείρησή καὶ ὄχι τὴν ἰδέα. Μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου ἀλήθεια. Ἄν εἶχαμε τέτοιο σκοπὸ μπορούσαμε νὰ τὰ βάλουμε μὲ τὰ «Μικρὰ Μυστικά», μὲ τὸ χαρτὶ πού πούλαει ξεχωριστὰ γιὰ τὰς λύσεις τῶν ἀινυμάτων (1 φράγκο 20 φύλλα) μὲ τὶς ἐμπορικώτατες μικρὲς ἀγγελίες γιὰ τὸ δημοψήφισμα, καὶ χιλία δυὸ ἄλλα. Καὶ γιὰ νὰ πιστέψῃ ὁ καθένας, ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι γιὰ τὴν πεντάρα, στείλε στὴ Διάπλαση τούτη τὴν ἰδέα μου χάρισμα : Νὰ τυπώσῃ γιὰ τὸ δημοψήφισμά της κ' ἐκλογικὰ βιβλίονα καὶ νὰ τὰ πούλῃ αὐτὴ μονάχα στὸ γραφεῖό της.

Ἦστερ' ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἐξήγησή νομίζω, ὅτι ἔχουμε τὸ δικαίωμα, κοιτάζοντας τὴ Διάπλαση, νὰ ξαναφωνάξουμε: Κακόμοιρα Ρωμιόπουλα !

ΗΛΙΑΣ Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΔΗΣ

ται, ἂν ἔχουν ψυχὴ, κ' ἓνα σωρὸ ἄλλες ἐρωτήσεις τέτοιου εἶδους.

(Στ' ἄλλο φύλλο τελιώνει)

ΕΙΣΙΔΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ

Ο.ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ἀπὸ τὴν πρωτοχρονιά ὁ «Νουμάς» θὰ πούλεται **μὲ δέκα** πιά καὶ ὄχι εἴκοσι λεπτά πού πούλεται τώρα. Θὰ κατεβάσουμε ἀκόμα καὶ τὴ συνδρομὴ του, στὴν Ἀθῆνα σὲ πέντε δραχ. τὴ χρονιά καὶ εἰς ἐπαρχίες σὲ ἑπτὰ δραχ. μὲς. Ἡ συνδρομὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ θὰ μείνῃ ἡ ἴδια, δέκα φρ. χρυσά, γιὰ τὴ φύλλα τοῦ ἐξωτερικοῦ φορτῶνται μὲ πεντάρα τὸ καθένα ταχυδρομικὰ.

— Τὸ φύλλο θὰ στέλνεται στοὺς συνδρομητῆδες τῆς Ἀθῆνας, ὅπως καὶ τώρα, καὶ Σαββάτο ἴπρωτ καὶ στὰ κίονα καὶ πούλεται τὴν Κεριακὴ. Ἔτσι οἱ συνδρομητῆδες μας θὰν τὸ λαβαίνουνε μὲ μίαν νωρίτερα.

— Ἦστερ' ἀπ' αὐτὴ τὴ ἔκδοσι, τίποτ' ἄλλο δὲ ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς συνδρομητῆδες μας, παρὰ νὰ μᾶς πληρώνουνε ταχτικὰ τὴ συνδρομὴ τους καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀναγκάζουνε νὰν τοὺς γράφουμε καὶ νὰν τοὺς ξαναγράφουμε. Τὸ φύλλο ἀπὸ δῶ καὶ ὀμπρὸς σὲ κανένα δὲ θὰ στέλνεται πιά χάρισμα.

— Ὁ θίασος Οἰκονομίου ἐφυγε τὴν περασμένη Δευτέρα γιὰ τὴ Σμύρνη καὶ τὴ Σάμο. Θὰ δώσῃ μερικὲς παράστασις ἐκεῖ κ' ἔπειτα θὰ γυρίσῃ δὴ τὸν Γενάρη καὶ θὰ παραστήσῃ ἴσως τὴ Λαμπρὴ στὸ καινούριο θέατρο τοῦ κ. Ζέπου.

— Βγήκε σὲ βιβλίον ἡ «Χειραφετημένη» τοῦ κ. Χρ. Παπαζαφειρόπουλου, δρᾶμα σὲ τρία μέρη. Γιὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ γράψῃ ὁ Ἑρμονας.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Φ. Γιοφ. Σ' εὐχαριστοῦμε. Θὰ δημοσιευτοῦν. — κ. Σαρ. Κηλ. Ὅσο γιὰ τὶς ἄλλες χρονίαι, δὲν μπορούμε ἀκόμα νὰ σοῦ πῶμε τίποτα. Μὲ τούτης τῆς χρονίαι τὰ περιεχόμενα ἐτοιμάζονται καὶ θὰ δημοσιευτοῦνε μαζί μὲ τὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ Δεκεβρῶν. — κ. Τε. στὴ Σμύρνη. Δὲν πειράζει πού δημοσίευσῃ τὸ φαιδρὸ χρονολόγημα τοῦ κ. Σενόπουλου γιὰ τὶς «Ἀλυσίδες» καὶ ἡ «Ἡμερησία» τῆς Σμύρνης. Τόσο τὸ καλύτερο μάλιστα. Θὰ γελᾶσουν κ' οἱ Σμυρνοί, καὶ ὡς γελᾶσαν κ' οἱ Ἀθηναῖοι.

Η ΛΑΓ'ΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

εἶναι **ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ** γιὰ τὸ λαὸ καὶ δέχεται καταθέσεις ἀπὸ **μὲν δραχμὴ καὶ ἀπάνου**.

Σοῦ πληρώνει τόκο 4 1/2 % καὶ σοῦ δίνει πίσω τὰ χρηματὰ σου ὅποτε θελήσῃς εἴτε **δία εἴτε μέρος ἀπ' αὐτὰ**.

ΚΕΡΔΟΣ 438,700 ΔΡΑΧΜΩΝ

Ναὶ! **438,700** δραχμὰς ἔδωκε μέχρι τοῦδε τὸ γραφεῖον τοῦ τραπεζομασίτου κ. Ἰω. Φωτίου εἰς τοὺς πελάτες του. Ἦτοι ἐκ τῶν ἀγοραστῶν λαχειοφόρων ὁμολογιῶν ἐκ τοῦ γραφείου του ἔχουν κερδίσει διάφορα ποσὰ, ἀνερχόμενα εἰς τὸν ἀστρογυλὸν ἀριθμὸν **438,700** δραχμῶν.

Ὁ κ. Ἰω. Φωτίου θέλει ν' ἀναβιδάσῃ τὸ πᾶσόν τοῦτο εἰς **1,000,000** δραχ. καὶ καλεῖ, τοὺς θέλοντας ν' ἀγοράσωσι τοιαύτην νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸ τυχερὸν γραφεῖον του, ὅπου πάντως θὰ κληρωθῇ μετ' ἀμοιβῆς ὁμολογία τις καὶ τί χαρὰ νὰ εἶναι ἡ πρώτη μὲ τὰς **100,000** χρυσὰς δραχμὰς τὴν 19 Δεκεμβρίου ἔ. ἔ. ὅτε γενήσεται ἡ κλήρωσις.

Ὡσαύτως ἐγγράφονται μέλη τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Ἰω. Φωτίου «Τραπεζομασίτου» διὰ τὸν λαὸν ἀναγνωρισθέντος διὰ τοῦ ἀπὸ 1 Ἰουνίου 1906 Β. Διατάγματος μὲ διδράχμους μηνιαίας καταθέσεις.